

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧН ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ СЕКТОРІ	6
1.1. Особливості інвестиційної діяльності в агропромисловому секторі	6
1.2. Тенденції розвитку підприємств з вирощування зернових, бобових культур і насіння олійних культур	14
1.3. Методи оцінки економічної ефективності проєктів в агропромисловому секторі	23
Висновки до розділу 1	30
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРАТ “ФРІДОМ ФАРМ ІНТЕРНЕШНЛ”	31
2.1. Коротка характеристика підприємства	32
2.2. Оцінка рівня поточної економічної безпеки	41
2.3. Аналіз показників прибутку та рентабельності	46
Висновки до розділу 2	56
РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОЄКТУ БУДІВНИЦТВА ЛІНІЇ З ВИРОБНИЦТВА СОЄВОГО БОРОШНА	58
3.1. Опис проєкту	58
3.2. Розрахунок витрат на виробництво, планової ціни та прибутку від реалізації продукції	63
3.3. Розрахунок вартості проєкту	69
3.4. Очікувані результати інвестицій та вплив на бізнес	71
Висновки до розділу 3	74
РОЗДІЛ 4. ЗАХОДИ З ОХОРОНИ ПРАЦІ	75
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82

ВСТУП

Актуальність теми. Інвестиції являють собою процес нагромадження капіталу, виступаючи тим самим найважливішим джерелом економічного розвитку держави, засобом забезпечення прогресивних структурних зрушень в економіці, поліпшення ефективності діяльності на макро- та мікрорівні. На вітчизняному та світовому аграрному ринку ціни на сою та продукти її переробки постійно зростають. З огляду на ці тенденції, агровиробники почали інвестувати в переробку сої, оскільки для справжнього господаря дуже вигідно отримати додатковий прибуток не тільки від вирощування сої, але і від її переробки. Враховуючи вищевикладене, задача, яка вирішується у роботі – розробка проєкту будівництва лінії з виробництва соєвого борошна в межах агропромислового комплексу ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл ” – є актуальною.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є обґрунтування проєкту розвитку будівництва лінії з виробництва соєвого борошна. Для досягнення поставленої мети дослідження у роботі вирішені такі **основні завдання**:

- дослідження особливостей інвестиційної діяльності в агропромисловому секторі України;
- аналіз тенденцій розвитку підприємств з вирощування зернових, бобових культур і насіння олійних культур;
- вивчення методів оцінки економічної ефективності проєктів в агропромисловому секторі;
- охарактеризувати діяльність підприємства – об’єкта дослідження, оцінити рівень поточної економічної безпеки та проаналізувати показники прибутку та рентабельності;
- надати обґрунтування проєкту, витрат на виробництво, планової ціни та прибутку від реалізації продукції;
- визначити вартість проєкту, очікувані результати інвестицій та вплив

на бізнес.

Об'єктом дослідження агропромислове підприємство ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл”, що спеціалізується на вирощуванні зернових, бобових культур і насіння олійних культур. **Предметом дослідження** є інвестиції підприємства у поглиблення переробки продукції власного виробництва.

Методи дослідження. Поставлені в магістерській роботі завдання вирішувалися за допомогою таких методів: абстрактно-логічного (при вивченні сутності поняття економічної ефективності проєктів, формулюванні теоретичних узагальнень висновків); монографічного (для відображення процесів інвестиційної діяльності в агропромисловому секторі в динаміці); статистико-економічного – для порівняння, групування та відображення емпіричних показників (зادля виявлення особливостей інвестиційної діяльності в агропромисловому секторі); рядів динаміки (при дослідженні зміни показників у часі); графічного (для наочного зображення результатів дослідження); економіко-математичного моделювання (при визначенні очікуваного ефекту від реалізації інвестиційного проєкту).

Практичне значення отриманих результатів полягає у підвищенні прибутку агропромислового підприємства ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” за рахунок реалізації інвестиційного проєкту будівництва лінії з виробництва соєвого борошна із сої власного виробництва.

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 53 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 87 сторінок. Основна частина магістерської роботи викладена на 75 сторінках тексту, містить 17 рисунків та 25 таблиць.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ СЕКТОРІ

1.1. Особливості інвестиційної діяльності в агропромисловому секторі

Сільське господарство – це основоположна галузь будь-якої економіки, яка спочатку є малоприбутковою та малопривабливою для інвестицій, проте від розвитку сільського господарства залежить розвиток всієї економіки країни. Сьогодні питання про вкладення інвестицій в сільське господарство є ключовим у розвитку української економіки. До 1992 р. агропромисловий комплекс України був державною, регульованою галуззю зі значними обсягами щорічних капіталовкладень, велика частина яких здійснювалася за рахунок коштів державного бюджету [3, с. 72-73].

Від стійкого функціонування сільського господарства значною мірою залежить рівень життя населення, але такий капіталомісткий сектор, яким є агропромисловий комплекс (далі – АПК), не може функціонувати без високих темпів і значних масштабів накопичення капіталу. У зв'язку з цим інвестиційна проблема стає ключовою для аграрної економіки не лише на найближчі роки, а й на довгострокову перспективу.

Різке скорочення державного фінансування, відсутність ефективної та обґрунтованої кредитної системи в сільському господарстві, жорстка податкова політика, збільшення імпорту сільськогосподарської продукції сприяли тому, що вітчизняні аграрії позбулися усіх джерел утворення та накопичення капіталу, що, у свою чергу, негативно відобразилося на функціонуванні галузей, технологічно пов'язаних з сільським господарством.

Сьогодні обсяг інвестицій у сільське господарство нижче середнього рівня інвестицій в економіці. За даними Державної служби статистики [16], у 2010-2019 рр. обсяг капітальних інвестицій за усіма видами економічної діяльності збільшився зі 180 575,50 млн грн до 623 978,9 млн грн. При цьому частка інвестицій у сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних

із ними послуг в загальному обсязі інвестицій складала від 6,0 % (у 2010 р.) до 14,1 % (у 2017 р.).

Після 1991 р. скоротилася присутність держави на ринку капіталу, і частка державних інвестицій у сільське господарство значно зменшилася. Також є незначними закордонні інвестиції в АПК [8, с. 10-13]. Масштаби іноземних інвестицій, інтенсивність їх потоку залежать від цілого комплексу чинників – “інвестиційного клімату”, який включає в себе стан економіки, соціально-економічну та політичну стабільність, розвиток інфраструктури, рівень розвитку підприємництва та інші фактори, які оцінюються іноземними інвесторами при ухваленні рішення, що стосується масштабів і напрямів інвестицій.

Сучасний інвестиційний клімату в Україні іноземними інвесторами оцінюється як несприятливий [20, с. 71-73]. Сектор кредитних і банківських послуг також не виявляє активного інтересу до проєктів інвестицій у сільськогосподарське виробництво, що в умовах слабorozвиненого лізингу призвело до ситуації, коли основним джерелом фінансування інвестицій є власні кошти підприємств та організацій. Масштабне зростання інвестицій можлива тоді, коли у інвесторів з'явиться впевненість у тому, що регіональна влада розуміє необхідність розробки цілеспрямованої інвестиційної політики, пов'язаною із адекватною правовою базою, та впроваджує ефективні заходи, спрямовані на поліпшення інвестиційного клімату та збільшення притоку інвестицій в сільське господарство через розширення пільг і гарантій.

Пожвавлення інвестиційної активності є неодмінною умовою виходу підприємств АПК на стійку траєкторію економічного зростання. Світовий досвід, а також українська дійсність свідчать, що без активізації ролі держави, органів місцевого самоврядування в інвестиційному процесі відновлення та подальше зростання економічного потенціалу України та її регіонів неможливі [42, с. 120-124]. Аналіз рівня припливу інвестиційних ресурсів в сільськогосподарське виробництво показує, що він продовжує залишатися низьким.

Таблиця 1.1

Капітальні інвестиції в Україні у 2010-2018 рр. (побудовано за даними [16])

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Усього за видами діяльності, млн грн	180 575,50	241 286,00	273 256,00	249 873,40	219 419,90	273 116,40	359 216,10	448 461,50	578 726,40	623 978,94
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг, млн грн	10 817,70	16 140,90	18 564,20	18 175,00	18 388,10	29 309,70	49 660,00	63 400,70	65 059,38	58 555,40
Частка інвестицій у сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг в загальному обсязі інвестицій, %	5,99	6,69	6,79	7,27	8,38	10,73	13,82	14,14	11,24	9,38

Це пов'язано з тим, що сільське господарство – це галузь економіки, підвладна більшій кількості ризиків, ніж промисловість або сфера послуг, що певною мірою позначається на рівні інвестиційної привабливості. За даними [16], капітальні інвестиції у сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг у 2019 р. за рахунок коштів державного бюджету склали 184,1 млн грн, що на 116,2 млн грн більше, ніж у 2018 р. Інвестиції за рахунок коштів місцевих бюджетів у 2019 р. збільшилися на 31,6 млн грн (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Капітальні інвестиції у сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг за джерелами фінансування у 2018-2019 рр.

(побудовано за даними [16])

Джерело фінансування	2018	2019	Відхилення (збільшення +, зменшення -)
Усього, млн грн	65 059,38	58 555,40	-6 503,98
у тому числі за рахунок:			
коштів державного бюджету	67,91	184,10	116,19
коштів місцевих бюджетів	48,59	80,21	31,62
власних коштів підприємств та організацій	56 438,32	53 233,11	-3 205,21
кредитів банків та інших позик	8 377,43	5 022,05	-3 355,38
з них кредити банків-нерезидентів		719,12	719,12
інших джерел	127,14	35,92	-91,21

Водночас, як свідчать дані табл. 1.2, загальна сума інвестицій у 2019 р. зменшилася майже на 6 504 млн грн. При цьому інвестиції за рахунок коштів підприємств та організацій зменшилися на 3 205,2 млн грн, інвестиції за рахунок кредитів банків та інших позик – на 3 355,4 млн грн, за рахунок інших джерел фінансування – на 91,2 млн грн.

Структура капіталовкладень у сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг за джерелами фінансування представлена на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Структура капіталовкладень у сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг за джерелами фінансування (побудовано за даними [16])

Як видно з діаграми, у 2018-2019 р. частка власних коштів підприємств та організацій складала 86,7-90,9 % від загального обсягу інвестицій, частка банківських кредитів та інших позик – 12,9-8,6 % відповідно, частка коштів державного бюджету – 0,1-0,3 %, частка коштів місцевих бюджетів – 0,1 %, інших джерел – 0,2-0,1 %.

Практика і досвід ринкових перетворень дозволяють зробити висновок, що запуск інвестиційного процесу, що створює основу для стійкого зростання вітчизняного виробництва, може та повинен початися із галузей, орієнтованих на кінцевий споживчий попит, і в першу чергу, як це не парадоксально, з сільськогосподарського виробництва, саме з тієї галузі, яка сьогодні відчуває найбільший спад.

Особливе значення сільського господарства для стимулювання інвестиційної діяльності зумовлено, по-перше, низькою капіталоемністю та найменшими термінами окупності капітальних вкладень; по-друге, для

продукції цієї галузі характерний масовий і стійкий попит на внутрішньому ринку. Крім того, сільське господарство має сильні міжгалузеві зв'язки, внаслідок чого інвестиції в його розвиток створюють найбільший кумулятивний ефект, стимулюючи попит на продукцію суміжних галузей і формуючи в них власний інвестиційний потенціал.

Дефіцит бюджетних асигнувань у загальному обсязі інвестицій в АПК породив масове банкрутство агропромислових товаровиробників [24, с. 14-19]. Перехід до ринкової економіки, розвиток різноманітних форм власності, необхідність активізації товарно-грошових відносин, демократизація інвестиційної діяльності вимагають сьогодні вироблення нових, адекватних ринковим умовам підходів до інвестування та обслуговування аграрного сектора. У теперішній час в результаті аграрних перетворень радикально змінилися відносини інвесторів і сільськогосподарських товаровиробників [27, с. 26-37].

Проведені дослідження показують, що інвестиційні відносини у сфері сільського господарства не повною мірою відповідають вимогам ринкової економіки: недостатньо відпрацьований механізм інвестування; відсутня державна підтримка сільського господарства, забезпечує ефективне функціонування аграрного виробництва: збиткова діяльність сільськогосподарських підприємств не дозволяє забезпечувати повернення отриманих інвестицій.

Серед головних причин низької віддачі використовуваних бюджетних коштів слід назвати такі: недостатній розвиток ефективних механізмів державного регулювання; витрати в господарському управлінні; недооцінка ролі внутрішньогосподарських відносин та маркетингу для підвищення результативності виробництва [3, с. 19-23]. На наш погляд, саме від рішення названого комплексу завдань буде залежати швидкість формування інвестиційного простору в агропромисловому комплексі різних регіонів.

Крім цього, велике значення для підвищення привабливості інвестицій в українській економіці відіграє зміцнення української банківської системи,

тобто створення ефективних джерел акумулювання заощаджень та перетворення їх в інвестиції. Активізація інвестиційної діяльності є не тільки основною умовою виведення сільського господарства з глибокої кризи, але й стає найважливішим визначальним фактором подальшого його розвитку. Інвестицій сьогодні гостро потребують практично всі сфери і галузі АПК, чи то сільське господарство, переробна промисловість, фондovиробничі галузі або житлова сфера села. Тому створення передумов для масового припливу інвестицій в аграрний сектор має стати найважливішим елементом стратегії державної аграрної політики на сучасному етапі. Наболілою точкою народного господарства країни і більшості регіонів залишається продовольча проблема. На ринку вітчизняних продуктів харчування як і раніше зберігається значна напруженість [33]. У зв'язку із цим у багатьох суб'єктах України розроблені програми стабілізації та розвитку АПК, відповідно нової аграрної політики, націленої на вирішення продовольчої проблеми і прискорення соціально-економічного розвитку села.

Сезонність надходження сільськогосподарської продукції і, відповідно, доходів від її реалізації вимагає виділення галузям АПК на пільгових умовах короткострокових і довгострокових кредитів [37, с. 27-29].

В якості основної форми державної підтримки АПК повинні одержати широке поширення регіональні цільові програми, що стимулюють товарне виробництво тих видів продукції, які необхідні для насичення продовольчого ринку і досить конкурентоспроможні.

Забезпечення стійкості продовольчого забезпечення потребує державного регулювання ринків продовольчих товарів, що дозволить при виникненні з різних причин дефіциту окремих видів продовольства та підвищення на них цін здійснювати товарні інтервенції. Ціни закупівель та інтервенцій повинні визначатися на базі ринкових, але при їх падінні до рівня, при якому не забезпечується мінімально необхідна прибутковість сільських товаровиробників, повинні встановлюватися гарантовані захисні ціни.

Для підвищення стійкості фінансового становища товаровиробників слід застосовувати забезпечену державою заставу сільськогосподарської продукції, укладення форвардних, ф'ючерсних контрактів. Важливою умовою руху товарів від виробників до споживачів є створення ефективної ринкової інфраструктури. Значні перспективи також має налагодження довготривалих продовольчих зв'язків між регіонами, що виробляють та тими, що споживають продукцію. Їх дієвою формою може стати залучення коштів.

Зважаючи на обмежені можливості інвестиційного забезпечення аграрного сектора необхідно вишукувати нові способи вирішення даної проблеми. Один з них – відтворення в країні сільськогосподарської кредитної кооперації. В Україні кредитна кооперація має тривалу історію, а не виникає як щось абсолютно нове в інвестиційній системі обслуговування сільськогосподарських виробників і сільського населення. Як показує проведений історико-економічний аналіз, в періоди фінансово-економічних криз в Україні саме вона грала ключову роль в системі антикризових заходів фінансового оздоровлення аграрної економіки.

Значний внесок у формування інвестиційного потенціалу вносять фактори, накопичені в процесі багаторічної господарської діяльності: інфраструктурна освоєність території, інноваційний потенціал та інтелектуальний потенціал населення [7, с. 67]. Відзначається стійка тенденція зростання обсягу інвестицій в основний капітал за рахунок усіх джерел фінансування. Інвестиції в сільське господарство є недостатніми. Інвестиційна непривабливість в аграрній галузі, на наш погляд, виходить з таких об'єктивних причин. По-перше, занадто великий ризик природних аномалій, які можуть повністю або частково ліквідувати всі правильні кроки в реалізації тих чи інших інновацій. По-друге, в сільському господарстві немає коротких періодів повернення вкладених коштів і дивідендів. По-третє, дивіденди, як правило, не порівняти з тими, які отримують у всіх несільськогосподарських галузях.

1.2. Тенденції розвитку підприємств з вирощування зернових, бобових культур і насіння олійних культур

Згідно із Класифікатором видів економічної діяльності (КВЕД), клас 01.11 “Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур” включає усі форми вирощування зернових, бобових культур та насіння олійних культур у відкритому ґрунті. Вирощування зазначених культур зазвичай комбінується в межах сільськогосподарських одиниць [43].

Цей клас включає:

- вирощування зернових культур (пшениця, кукурудза (на зерно), сорго, ячмінь, жито, овес, просо, гречка, тритикале, інші зернові культури);

- вирощування бобових культур (квасоля, кінські боби, нут, вигна (коров'ячий горох), сочевиця, люпин (солодкий та гіркий), горох, кайанус (голубиний горох), інші бобові культури);

- вирощування насіння олійних культур (боби сої, арахіс, боби рицини, насіння бавовнику, насіння льону, насіння гірчиці, насіння нугу, насіння ріпаку, насіння сафлору, насіння кунжуту (сезаму), насіння соняшнику, насіння інших олійних культур (рижію, маку олійного тощо)).

За даними Державної служби статистики України [16], станом на 2019 р. кількість суб'єктів господарювання за видом діяльності 01.11 “Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур” складала 51 198 одиниць, у т.ч. 10 311 одиниць – фізичні особи-підприємці. За період з 2010 по 2019 рр. загальна кількість суб'єктів господарювання коливалася від 39 742 до 54 819 одиниць. При цьому найбільші коливання відбувалися у період з 2010 по 2012 рр. Протягом 2016-2018 рр. кількість суб'єктів господарювання стабільно зростала, однак у 2019 р. зменшилася. Динаміка кількості суб'єктів господарювання показана на рис. 1.2.

Серед усіх суб'єктів господарювання найбільший відсоток складають суб'єкти мікропідприємництва – протягом аналізованого періоду їх питома

вага коливалася від 85,2 до 91,1 % у загальній кількості суб'єктів за видом діяльності (рис. 1.3).

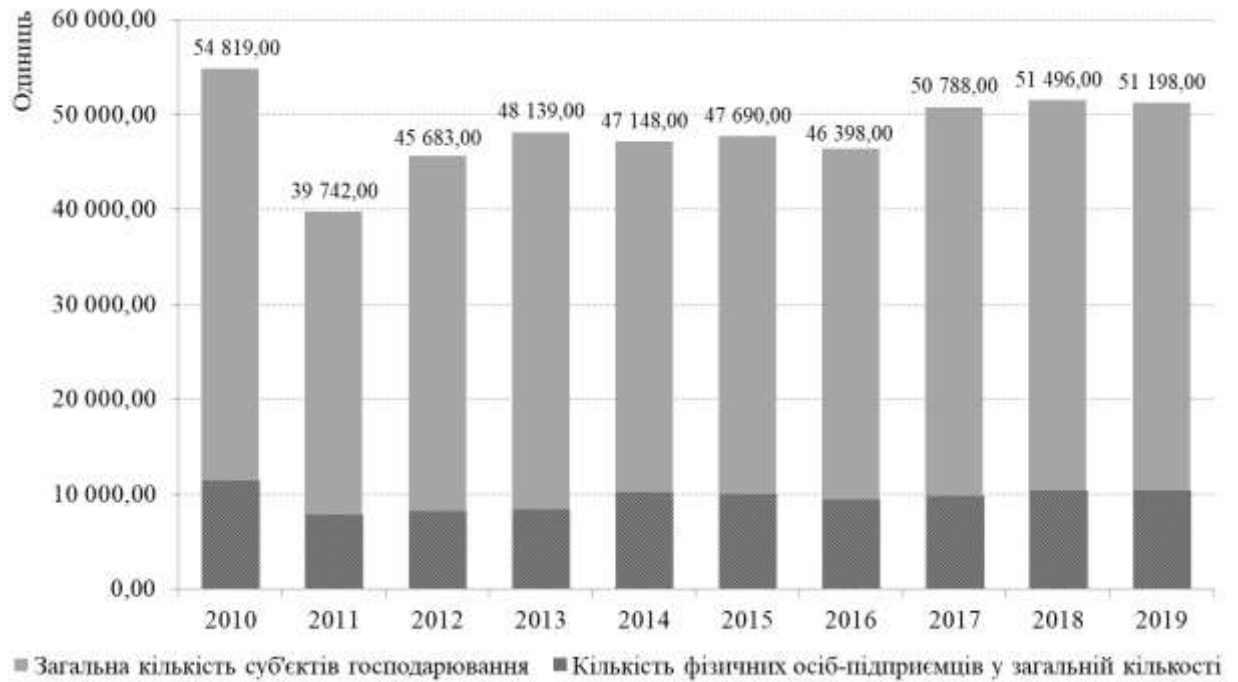

Рис. 1.2. Кількість суб'єктів господарювання (побудовано за даними [16])

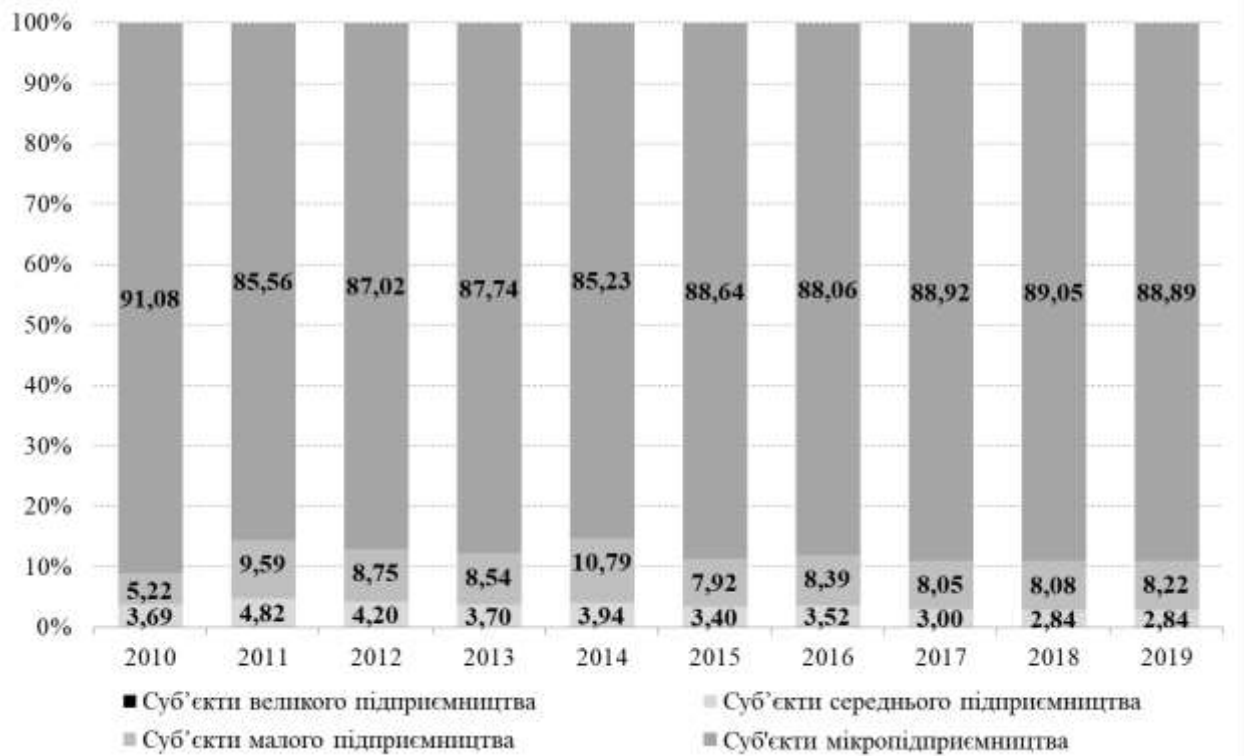

Рис. 1.3. Структура суб'єктів господарювання за категоріями підприємств (побудовано за даними [16])

Суб'єктами мікропідприємництва є підприємства, показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом з таких критеріїв: балансова вартість активів – до 350 тис. євро; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 700 тис. євро; середня кількість працівників – до 10 осіб [16].

Кількість найманих працівників у суб'єктів господарювання станом на 2019 р. складала 364 276 осіб, кількість зайнятих працівників – 401 929 осіб. Динаміка кількості працівників наведена на рис. 1.4.

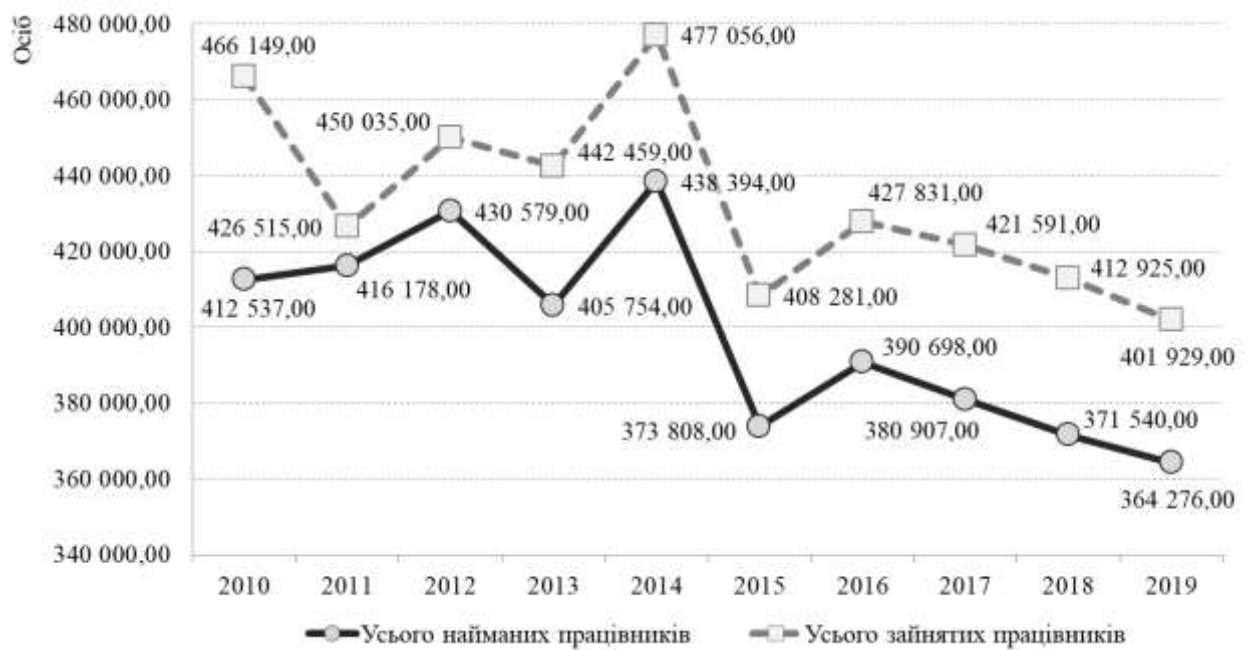

Рис. 1.4. Динаміка кількості працівників у суб'єктів господарювання (побудовано за даними [16])

Як видно на графіку, протягом 2010-2019 рр. кількість працівників за видом діяльності 01.11 “Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур” мала нестабільну динаміку. Для кількості найманих працівників у 2010-2012 рр. було характерним постійне зростання, натомість як у 2017-2019 рр. спостерігалось зменшення показника. Кількість зайнятих працівників з 2010 по 2016 рр. мала нестабільну тенденцію, однак у 2017-2019 рр. зменшувалася.

У 2015 р. кількість працівників була найбільшою за весь аналізований

період: зайнятих працівників – 477 056 осіб; найманих працівників – 438 394 осіб. У 2019 р. ці показники досягли найнижчого рівня за весь аналізований період. Кількість зайнятих працівників перевищує кількість найманих, адже окрім штатних і позаштатних (працюючих за договорами та за сумісництвом) працівників включає також неоплачуваних (власників, засновників та членів їх родин) працівників підприємств.

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) протягом 2010-2019 рр. мав тенденцію до зростання (рис. 1.5).

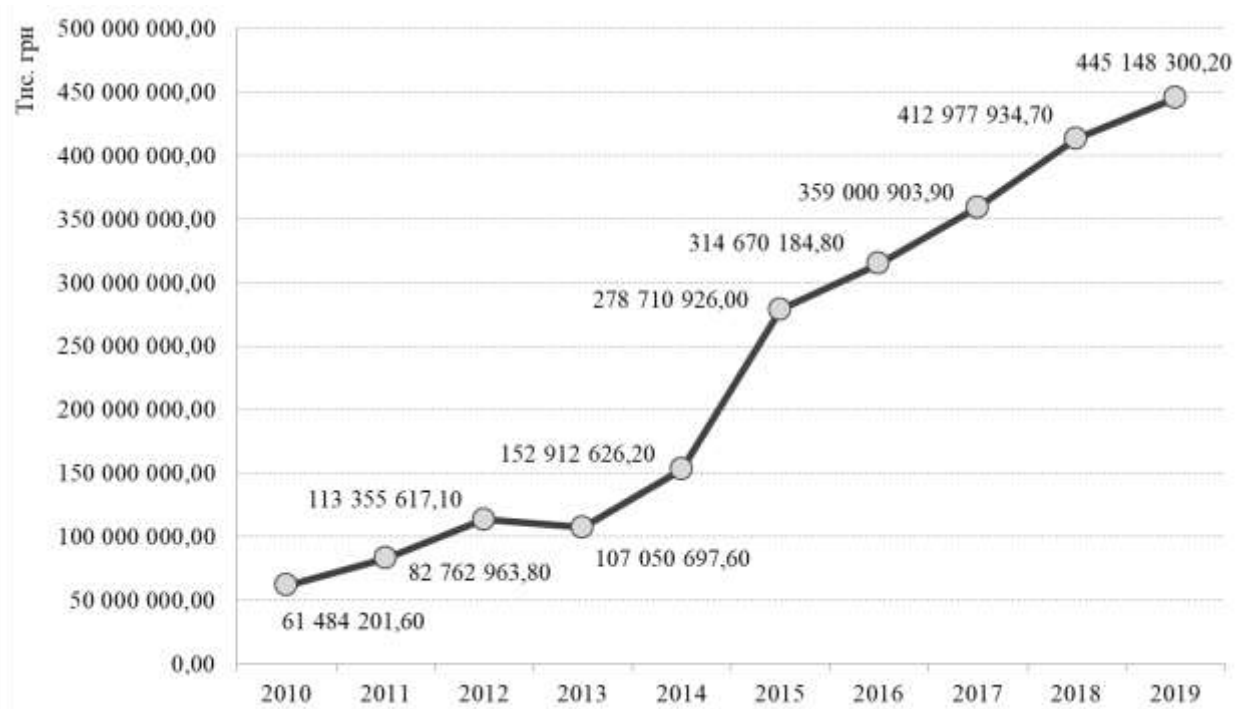

Рис. 1.5. Динаміка обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання (побудовано за даними [16])

Як видно з графіку, лише у 2013 р. відбулося незначне зниження обсягу реалізованої продукції – на 5,6 % у порівнянні з попереднім роком. Проте у наступні роки зростання відновилося.

Динаміка фінансових результатів свідчить про зростання прибутку до оподаткування та чистого прибутку підприємств у 2011, 2014-2015 та 2018-2019 рр. Натомість у 2012-2013 та 2016-2017 рр. спостерігалось зменшення розміру прибутку до оподаткування та чистого прибутку (рис. 1.6).

Частка підприємств, що одержували прибуток, протягом аналізованого

періоду складала від 73,2 до 90,9 % від загальної кількості підприємств за видом діяльності 01.11 “Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур” (рис. 1.7).

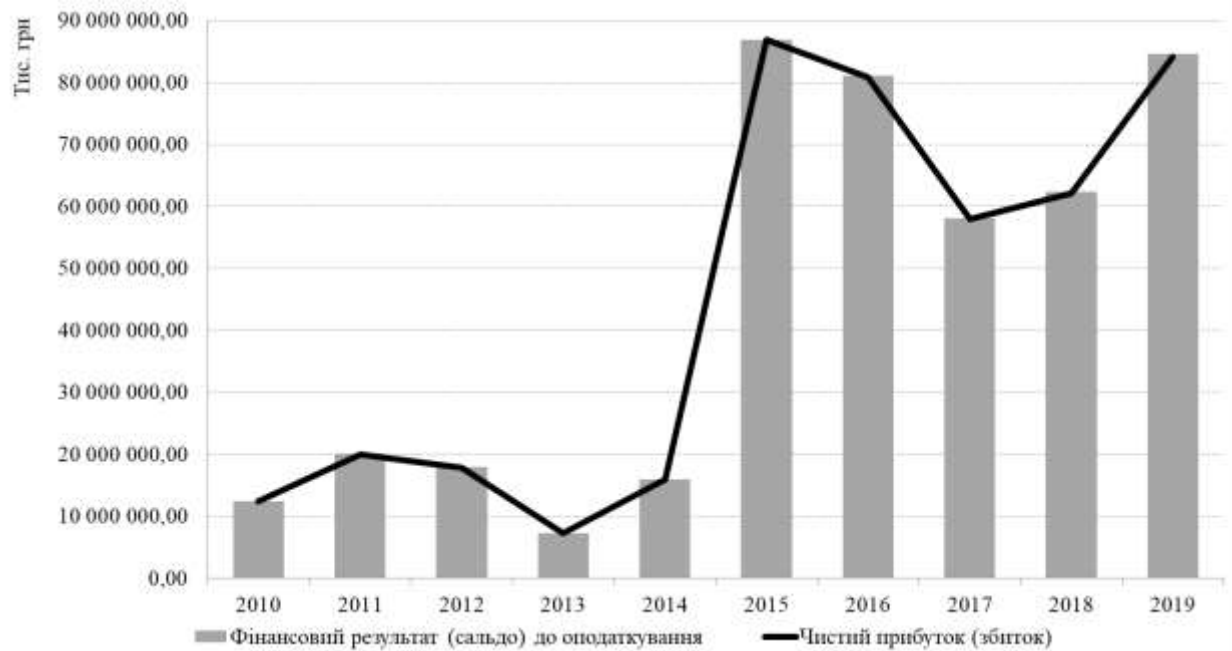

Рис. 1.6. Динаміка фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання (побудовано за даними [16])

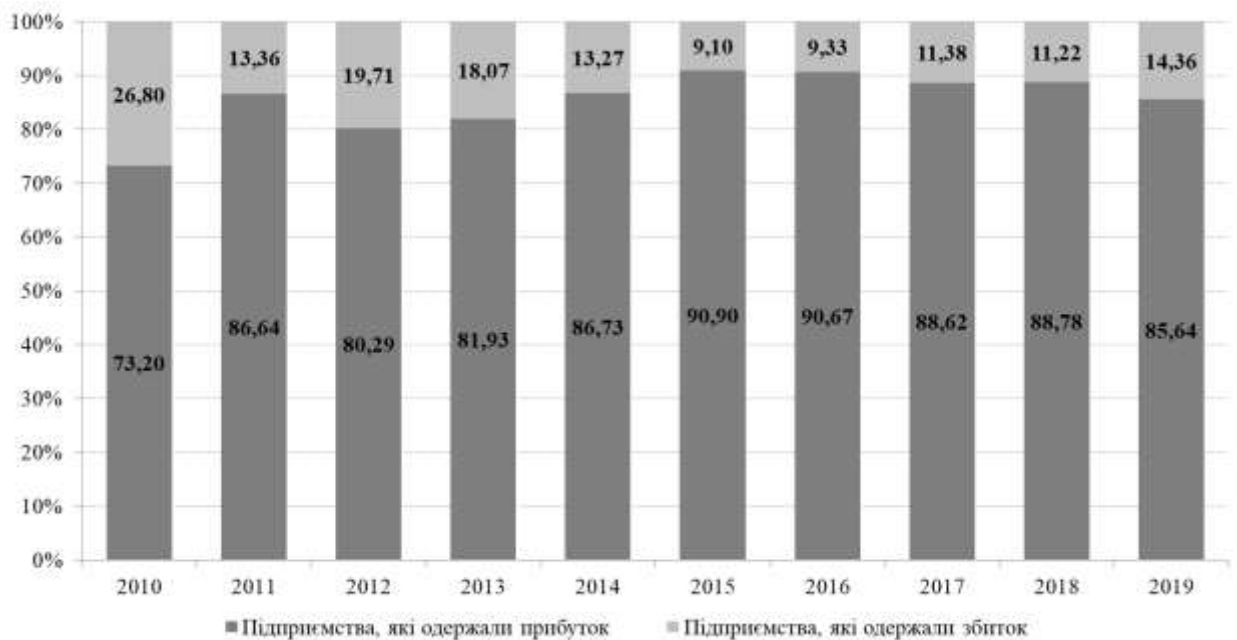

Рис. 1.7. Частка прибуткових та збиткових підприємств (побудовано за даними [16])

Протягом 2011-2015 рр. частка підприємств, що одержали прибуток, мала тенденцію до зростання, однак протягом 2016-2019 рр. їх питома вага у загальній кількості поступово зменшувалася.

Динаміка показників рентабельності (збитковості) операційної та усієї діяльності підприємств представлена на рис. 1.8.

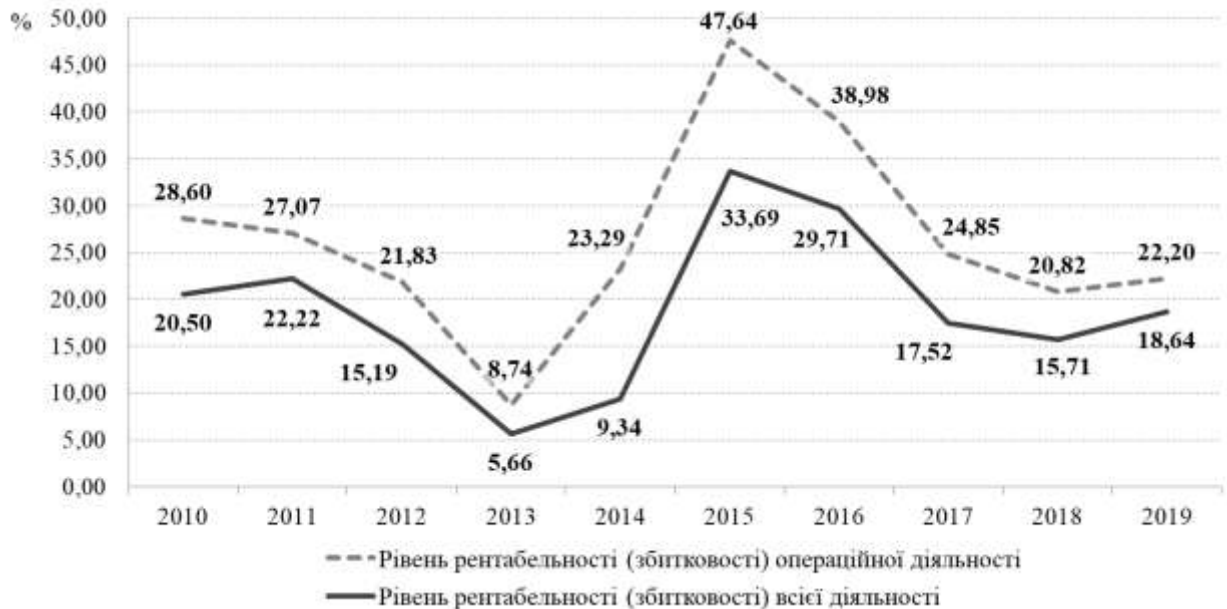

Рис. 1.8. Динаміка показників рентабельності (збитковості)
(побудовано за даними [16])

Найвищого рівня рентабельності за увесь аналізований період було досягнуто у 2015 р.: 47,6 % рентабельності операційної діяльності; 33,4 % рентабельності усієї діяльності. Натомість у 2013 р. рівень рентабельності був найнижчим за увесь аналізований період: рентабельність операційної діяльності – 8,7 %; рентабельність усієї діяльності – 5,7 %. У період з 2013 по 2015 р. рівень рентабельності зростає.

Таким чином, найбільш вдалим з точки зору фінансових результатів діяльності підприємств за видом діяльності 01.11 “Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур” був 2015 р. У 2016-2018 рр. спостерігалася тенденція до погіршення як абсолютних, так і відносних показників фінансових результатів. У 2019 р. фінансові результати діяльності підприємств покращилися.

Обсяг капітальних інвестицій протягом 2010-2017 рр. щороку зростає. У 2017 р. в діяльність підприємств з вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур було інвестовано найбільше коштів за весь аналізований період – 53 003 805 тис. грн. У 2018-2019 р. річний обсяг інвестицій за видом діяльності почав зменшуватися, що може бути ознакою зниження інвестиційної активності підприємств (рис. 1.9).

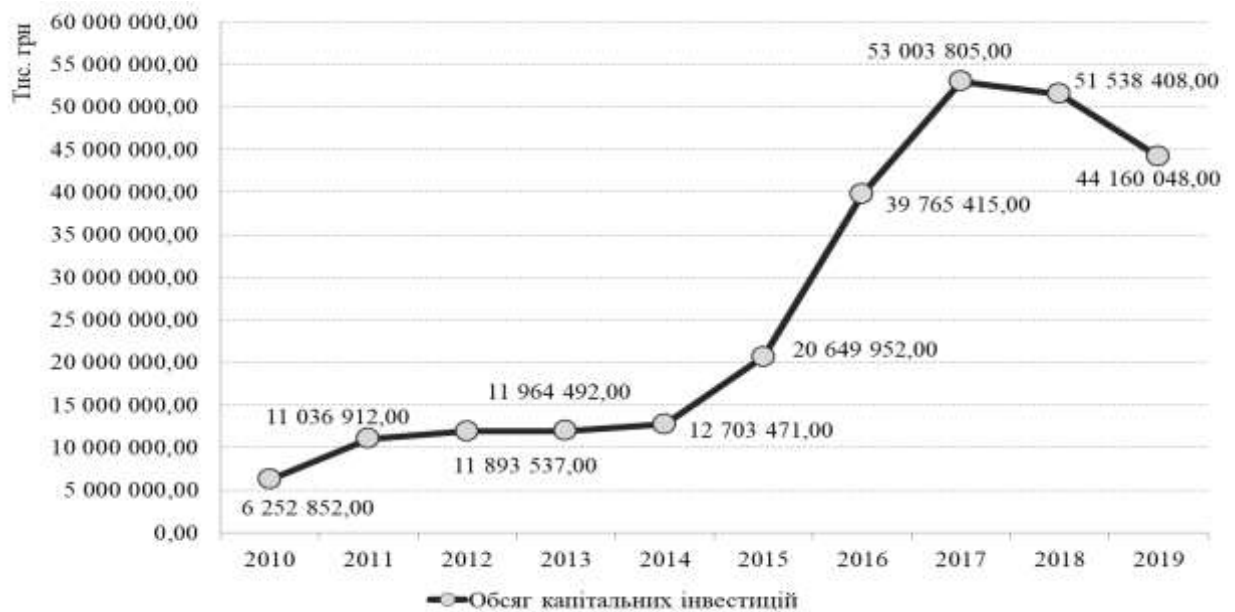

Рис. 1.9. Динаміка капітальних інвестицій підприємств
(побудовано за даними [16])

Слід зауважити, що інвестиції за видом діяльності 01.11 “Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур” складають основну частину капітальних інвестицій у сільське господарство, мисливство та надання пов’язаних із ними послуг. Як свідчать дані, наведені на рис. 1.10, частка інвестицій у вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур протягом 2010-2019 рр. складала від 57,8 до 83,6 %. Протягом 2016-2019 рр. частка цього виду діяльності у загальному обсязі інвестицій знижувалася.

Структура інвестицій за видом діяльності 01.11 “Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур” протягом 2010-2019 рр. наведена на рис. 1.11.

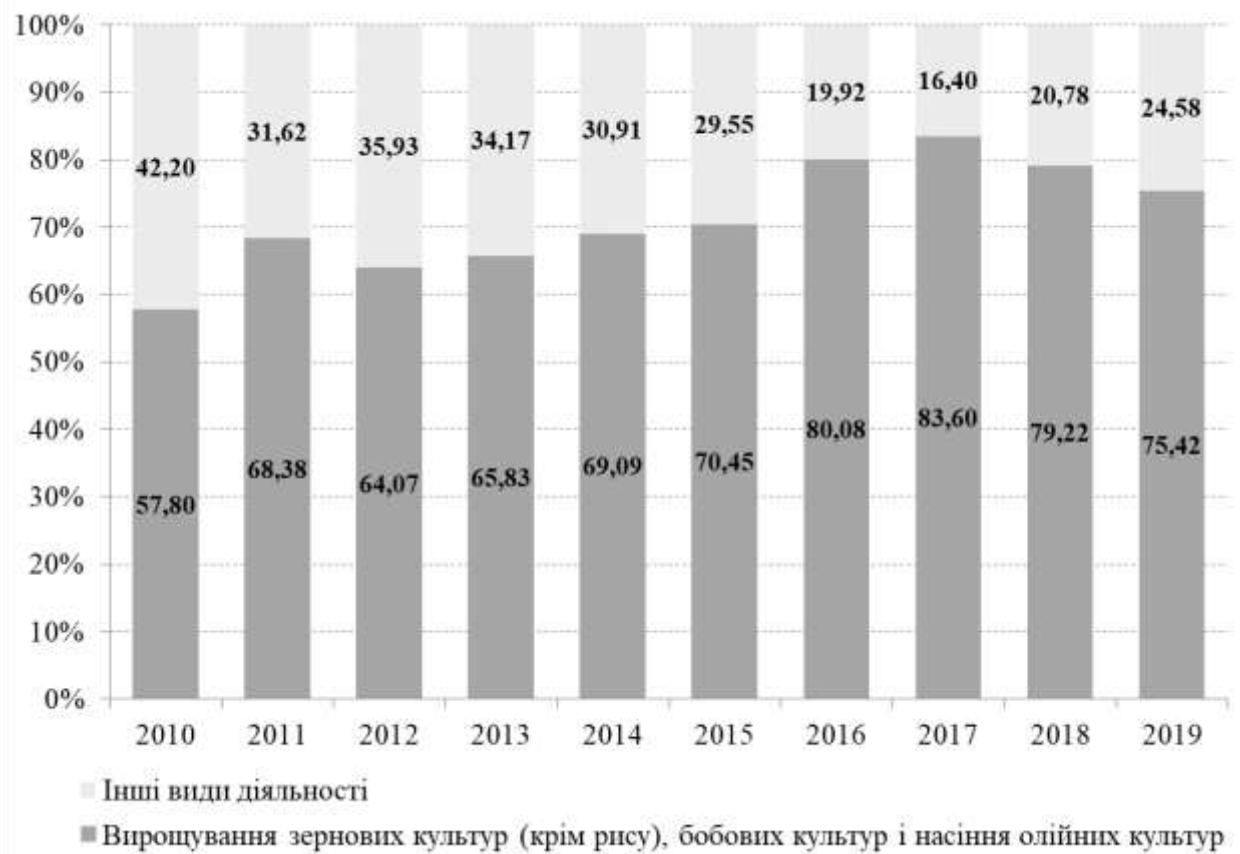

Рис. 1.10. Частка капітальних інвестицій за видом діяльності 01.11 “Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур” у загальному обсязі інвестицій у сільське господарство, мисливство і надання пов’язаних з ними послуг (побудовано за даними [16])

У структурі капітальних інвестицій найбільший відсоток припадає на машини та обладнання. Протягом аналізованого періоду за цим напрямком було здійснено 76,3 % від загального обсягу інвестицій. Капіталовкладення у будівництво та перебудову будівель складають 15,6 % від загального обсягу інвестицій за період, в існуючі будівлі та споруди – 2,1 %, капіталовкладення за іншими напрямками (у землю, у концесії, ліцензії, патенти, торговельні марки і аналогічні права, придбання програмного забезпечення) складають 5,5 %.

Частка інвестицій у машини та обладнання з 2016 по 2019 р. поступово зменшувалася, натомість як частка інвестицій у будівництво та перебудову будівель зростала.

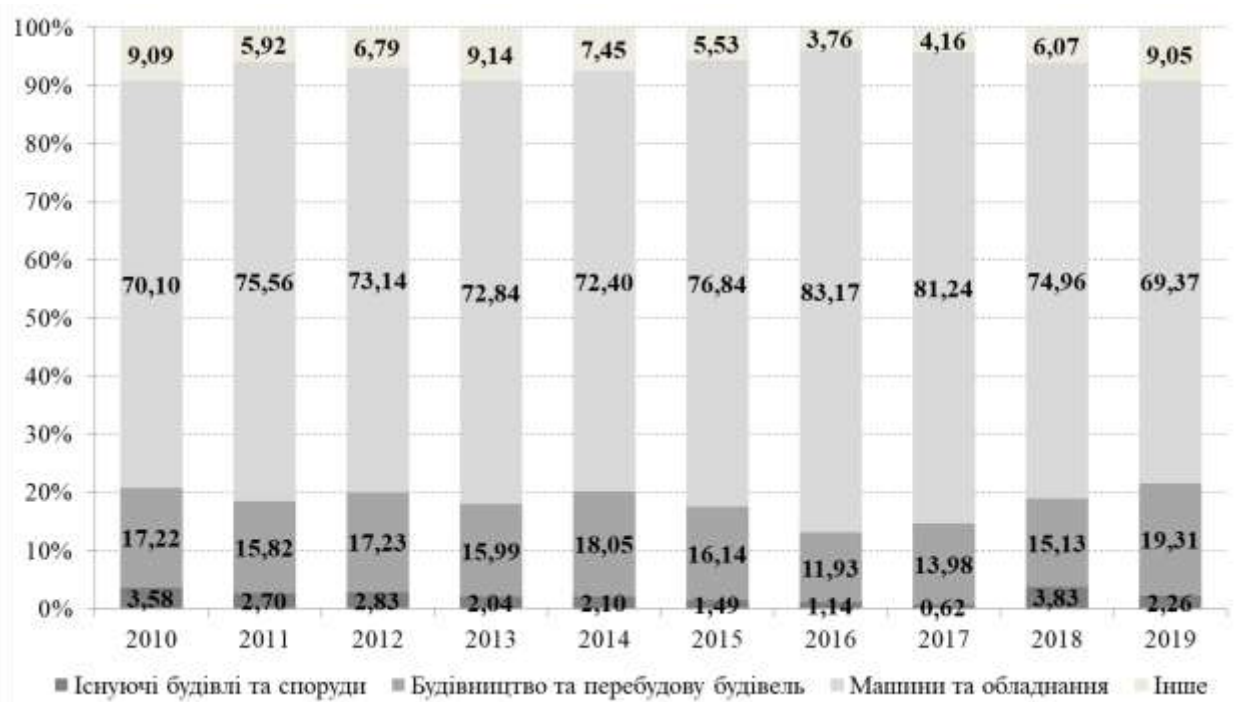

Рис. 1.11. Структура капітальних інвестицій (побудовано за даними [16])

Таким чином, як свідчать результати аналізу статистичних даних, для підприємств з вирощування зернових, бобових культур і насіння олійних культур протягом останніх десяти років були характерними такі тенденції:

- кількість суб'єктів господарювання коливалася від 39 742 одиниць до 54 819 одиниць (різниця між мінімальною та максимальною кількістю – 27,5 %), протягом 2018-2019 рр. загальна кількість суб'єктів господарювання зменшилася на 0,6 %;

- питома вага фізичних осіб-підприємців у загальній кількості суб'єктів господарювання за видом діяльності складала в середньому 19,8 %;

- кількість працівників протягом 2010-2016 рр. мала нестійку динаміку, а починаючи з 2017 р. – щороку скорочується; у 2019 р. показник кількості працівників за видом досяг найнижчого рівня за весь аналізований період;

- обсяг реалізованої продукції майже увесь час зростав, окрім 2013 р.; за останні 10 років обсяг реалізованої продукції збільшився у 7,2 рази;

- найвищі показники фінансових результатів діяльності підприємств були у 2015 р.: чистий прибуток складав 86 914 352,7 тис. грн, рентабельність операційної діяльності – 47,6 %, рентабельність усієї діяльності – 33,7 %;

найнижчі показники фінансових результатів були у 2013 р.; у 2019 р. чистий прибуток складав 84 105 273,4 тис. грн, рентабельність операційної діяльності – 22,2 %, рентабельність усієї діяльності – 18,6 %;

- інвестиційна активність підприємств протягом 2010-2017 рр. зростала, про що свідчить динаміка капітальних інвестицій; починаючи з 2018 р. обсяг капітальних інвестицій з вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур почав зменшуватися;

- у структурі капіталовкладень найбільшу частку займають інвестиції у машини та обладнання – 76,3 % від загального обсягу; решту складають інвестиції у будівництво та перебудову будівель (15,6 %); в існуючі будівлі та споруди (2,1 %); в інші напрямки (6,1 %);

- капітальні інвестиції у вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур складають від 57,8 до 83,6 % від загального обсягу інвестицій у сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг.

1.3. Методи оцінки економічної ефективності проєктів в агропромисловому секторі

Ефективність інвестиційних проєктів, це категорія, яка відображає відповідність проєкту цілям, завданням та інтересами його учасників [13, с. 64]. Економічну ефективність розглядають як результативність економічної діяльності, реалізації економічних програми та заходів, що характеризується відношенням отриманого економічного результату до витрат ресурсів, які зумовили отримання цього результату [22, с. 165].

Ефективність інвестицій можна визначати за такою формулою [25]:

$$E_i = \frac{E \rightarrow \max}{B \rightarrow \min}, \quad (1.1)$$

де E_i – ефективність використання інвестицій;

E – економічний результат (вигода, ефект);

B – витрати на досягнення економічного результату.

Ефектом буде сукупність усіх прямих, сукупних та непрямих вигод, які отримує підприємство у результаті своєї діяльності. До складу витрат слід віднести всі витрати, що здійснюються у процесі діяльності господарства, тому вважаємо, що через не співвідношення вигод і витрат у часі, критерій економічної ефективності капіталовкладень в агробізнес вимагає урахування минулих, теперішніх і майбутніх витрат і вигод. Тоді економічний результат і витрати слід привести до теперішньої або майбутньої вартості.

Для суб'єкта господарювання важливим показником результату (ефекту) є загальний дохід, одержаний ним упродовж певного періоду за формулою:

$$D_{\text{заг.}} = \sum_{i=1}^n D_i, \quad (1.2)$$

де $D_{\text{заг.}}$ – загальний дохід, що одержує суб'єкт господарювання;

D_i – одержуваний дохід i -го виду;

n – кількість видів доходу, які одержує суб'єкт господарювання.

Показник відображає економічний результат (ефект), який у кінцевому результаті може бути використаний суб'єктом господарювання, іншими словами, це дохід на вкладений капітал.

Для прийняття рішень про доцільність інвестицій необхідно оцінити їх економічну ефективність, тобто результативність. Для цього здійснюються розрахунки економічного ефекту та економічної ефективності.

Методи розрахунку поділяються на дві групи:

- статичні (прості) методи – вони припускають, що чистий дохід не реінвестується, тобто прибуток та амортизаційні відрахування у справу не вкладаються і отримання додаткового доходу не забезпечують. Статичні методи використовуються на ранніх стадіях оцінки інвестицій для швидких і приблизних розрахунків. Крім того, вони можуть використовуватися для визначення ефективності короткострокових інвестиційних проектів.

До статичних методів відносяться розрахунки прибутку (сумарного або середньорічного), рентабельності інвестицій, терміну окупності інвестицій.

Другу групу складають динамічні методи (методи дисконтування), які враховують різну цінність грошей у часі. Вони припускають, що чистий дохід, який забезпечується інвестиціями, постійно вкладається у справу та дозволяє отримувати додатковий прибуток.

До динамічних методів відносяться розрахунки чистої теперішньої вартості, індексу прибутковості, коефіцієнта співвідношення прибутків та витрат, терміну окупності інвестицій, обчисленого з урахуванням фактору часу, внутрішньої норми прибутковості тощо.

Метод визначення чистої теперішньої вартості (*NPV*) ґрунтується на визначенні чистої поточної вартості, на яку величину може збільшитися вартість підприємство в результаті реалізації інвестиційного проекту. Цей метод базується на двох передумовах:

- будь-яке підприємство прагне до максимізації своєї вартості;
- витрати у різний час мають неоднакову вартість.

Чиста теперішня вартість (*NPV – Net Present Value*) – це різниця між сумою грошових поступлень (грошових потоків), отриманих у результаті реалізації інвестиційного проекту, і дисконтованих до їх поточної вартості, та сумою дисконтованих поточних вартостей усіх витрат (грошових потоків), які необхідні для реалізації цього проекту.

Для того щоб записати це визначення у вигляді формули, слід домовитися, що k – це бажана норма прибутковості (рентабельності), тобто такий рівень прибутковості інвестованих коштів, який можна забезпечити при їх розташуванні в загальнодоступних фінансових структурах (банках, фінансових компаніях тощо), а не при їх використанні для даного інвестиційного проекту. Іншими словами, k -це ціна вибору (альтернативна вартість) комерційної стратегії, що допускає вкладення коштів у інвестиційний проект. Тоді формула розрахунку чистої теперішньої вартості матиме такий вигляд:

$$NPV = \sum_{i=1}^n \frac{ПК_i}{(1+k)^i} - П_0BK, \quad (1.3)$$

де $ПК_i$ – поступлення коштів (грошовий потік) станом на кінець періоду i ;

P_0BK – початкове вкладення коштів.

Якщо чиста поточна вартість проекту NPV позитивна, то це означає, що внаслідок реалізації цього проекту цінність фірми зросте і отже, інвестування піде їй на користь, тобто проект можна вважати прийнятним.

Однак інвестор може потрапити в ситуацію, коли проект допускає не “разові витрати – тривалу віддачу”, а “тривалі витрати – тривалу віддачу”, тобто звичайну ситуацію, коли інвестиції здійснюються не в один момент, а по частинах – протягом декількох місяців або навіть років.

У такому разі чиста теперішня вартість визначається за формулою:

$$NPV = \sum_{i=1}^n \frac{PK_i}{(1+k)^i} - \sum_{i=1}^n \frac{IB_i}{(1+k)^i}, \quad (1.4)$$

де IB_i – інвестиційні витрати в період i .

Особливою ситуацією є розрахунок NPV у випадку вкладення коштів у проект, тривалість якого, очевидно, не обмежена. Характерними прикладами інвестицій можуть бути витрати для проникнення на новий для підприємства ринок (реклама, створення мережі дилерів тощо) або втрати пов’язані із придбанням контрольного пакету акцій іншої компанії з метою залучення її в холдинг.

У таких випадках для визначення NPV можна використати формулу:

$$NPV = \sum_{i=1}^n \frac{PK_1}{k \pm g} - P_0BK, \quad (1.5)$$

де PK_1 – поступлення грошових коштів в кінці 1-го року після здійснення інвестицій;

g – постійний темп, у якому, як очікується, в подальшому буде відбуватися щорічний ріст грошових поступлень.

Метод NPV можна використовувати при різних комбінаціях початкових умов, при цьому можна знайти економічно раціональне рішення. Однак цей метод дає відповідь тільки на питання, чи сприяє варіант інвестування, що аналізується, росту вартості підприємства або багатства інвестора взагалі, але ніяк не свідчить про відносну міру такого росту. Ця міра завжди має велике значення для будь-якого інвестора. У зв’язку з тим використовують другий

показник – метод розрахунку рентабельності інвестиції [29].

Метод розрахунку рентабельності інвестиції. Рентабельність інвестицій IR – це показник, який дозволяє визначити, на скільки зросте вартість підприємства (багатство інвестора) у розрахунку на 1 грн інвестицій. Цей показник визначають за формулою:

$$IR = \frac{\sum_{i=1}^n \frac{ПК_1}{(1+k)^i}}{\Pi}, \quad (1.6)$$

де Π – початкові інвестиції;

$ПК_1$ – поступлення грошових коштів 1-го року, що будуть одержані завдяки цим інвестиціям;

Якщо при визначенні чистої поточної вартості NPV має місце “тривалі витрати – тривала віддача”, то формула (1.6) матиме вигляд:

$$IR_i = \frac{\sum_{i=1}^n \frac{ПК_i}{(1+k)^i}}{\sum_{i=1}^n \frac{ІВ_i}{(1+k)^i}}. \quad (1.7)$$

У цьому випадку показник рентабельності інвестицій називають коефіцієнтом “прибуток-витрати”.

Очевидно, якщо чиста теперішня вартість проєкту додатна ($NPV > 0$), то і показник рентабельності IR_i буде більший від одиниці та навпаки. Таким чином, якщо розрахунок показав, що $IR_i > 1$, то інвестиція прийнятна.

Необхідно зазначити, що IR_i як показник абсолютної прийнятності інвестицій дає можливість дослідити інвестиційний проєкт ще у таких аспектах.

По-перше, з його допомогою можна визначити таку величину як “міру стабільності” проєкту. Припустимо, що згідно розрахунку $IR_i = 2$, то у цьому випадку розглянутий проєкт перестане приваблювати інвестора лише в тому випадку, якщо його вигоди (майбутні грошові надходження) зменшаться більше ніж вдвічі. Це і буде “запасом міцності” проєкту, що підтверджує правильність висновків аналітиків, навіть тоді коли вони оцінюють проєкт із повним оптимізмом.

По-друге, IR_i дає аналітикам надійний інструмент для ранжирування

інвестицій за їхньою привабливістю і цей аспект є дуже важливим.

Метод розрахунку внутрішньої норми прибутку. Внутрішня норма прибутку або внутрішній коефіцієнт окупності інвестицій (IRR – Internal Rate of Return), представляє собою рівень окупності коштів і за своєю природою близький до різного роду процентних ставок, які застосовуються у різних аспектах фінансового менеджменту. Найближчими до внутрішньої норми прибутку можна вважати:

- дійсну (реальну) річну ставку прибутковості, що пропонується банками за своїми заощадженими рахунками;
- справжню (реальну) ставку відсотка за позикою за рік, яка визначена за схемою складних відсотків через неодноразове погашення заборгованості протягом року (наприклад, кожний квартал).

Якщо знову розглянути рівняння (1.3) і (1.4), то IRR – це таке значення k , при якому NPV дорівнюватиме нулю.

Для стандартних інвестицій справедливим є твердження, що чим вищий коефіцієнт дисконтування, тим меншим є NPV . Як критерій оцінки інвестицій внутрішня норма прибутку використовується аналогічно показникам чистої поточної вартості та рентабельності інвестицій, а саме установлює економічну границю прийнятності розглянутих інвестиційних проєктів. Це можна виразити рівністю:

$$\sum_{i=1}^n \frac{PK_i}{(1+k)^i} - P_0BK = 0, \quad (1.8)$$

яку розв'язують відносно k (приблизно), користуючись при цьому методом відбору значень із таблиці, домагаючись прийнятного рівня похибки (тобто величини відхилення від нуля).

Формально внутрішній коефіцієнт окупності інвестицій визначається як коефіцієнт дисконтування, при якому $NPV = 0$, тобто інвестиційний проєкт не забезпечує росту цінності фірми, але і не веде до її зниження.

У вітчизняній літературі внутрішню норму прибутку інколи називають перевірним дисконтом, оскільки вона дозволяє визначити граничне значення коефіцієнта дисконтування, що ділить інвестиції на прийнятні та не вигідні. З

цією метою внутрішній коефіцієнт окупності інвестицій порівнюють із тим рівнем окупності вкладів, який фірма (інвестор) вибирає для себе як стандартний, враховуючи, по якій ціні вона сама одержала капітал для інвестицій і який “чистий” рівень прибутковості хотіла б мати при його використанні. Цей стандартний рівень бажаної рентабельності вкладів часто називають бар’єрним коефіцієнтом (БК).

Принцип порівняння цих показників такий:

- якщо $IRR > BK$ – проєкт вигідний;
- якщо $IRR < BK$ – проєкт не вигідний;
- якщо $IRR = BK$ – можна приймати будь-яке рішення.

Іншими словами, якщо інвестиційний проєкт зводиться “по нулях” навіть при внутрішньому коефіцієнтові окупності інвестицій більшому, ніж рівень окупності вкладів (бар’єрний коефіцієнт), який підприємство обрало для себе нормальний, то при бар’єрному коефіцієнті окупності чиста поточна вартість NPV обов’язково буде позитивною, а рентабельність інвестицій – більше одиниці. Якщо рентабельність інвестицій IR буде меншою бажаного рівня окупності, то чиста поточна вартість при бар’єрному коефіцієнті буде від’ємною, а рентабельність інвестицій IR – менше одиниці.

Таким чином, внутрішній коефіцієнт окупності інвестицій є ситом через яке відсіюються не вигідні проєкти. Крім цього, цей показник може бути підставою для ранжування проєктів за ступенем вигідності. Однак, це можна робити лише у тому випадку, коли тотожні основні вихідні параметри проєктів, які порівнюються: однакові суми інвестицій; однакова тривалість проєкту; однаковий ступінь ризику; подібна схема формування грошових поступлень.

Таким чином, цей показник є індикатором рівня ризику проєкту: чим більше внутрішній коефіцієнт окупності інвестицій перевищує прийнятий фірмою бар’єрний коефіцієнт (стандартний рівень окупності), тим більшим є запас міцності проєкту і тим меншою є небезпека від можливих помилок при оцінюванні майбутніх грошових поступлень.

Висновки до розділу 1

1. Різке скорочення державного фінансування, відсутність ефективної та обґрунтованої кредитної системи у сфері сільського господарства, жорстка податкова політика, збільшення імпорту сільськогосподарської продукції негативно впливають на мотивацію підприємців до інвестицій у виробництво сільськогосподарської продукції.

2. Частка інвестицій у сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг в загальному обсязі інвестицій протягом останніх 10 років складала від 6,0 до 14,1 %. Присутність держави на ринку капіталу після 1991 р. суттєво скоротилася, частка капітальних інвестицій у сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг за рахунок коштів державного бюджету складає 0,1-0,3 %, за рахунок коштів місцевих бюджетів – 0,1 %. Сучасний інвестиційний клімат у Україні іноземними інвесторами оцінюється як несприятливий. Сектор кредитних і банківських послуг також не виявляє активного інтересу до проєктів інвестицій у сільськогосподарське виробництво, що в умовах слабкого лізингу призвело до ситуації, коли основним джерелом фінансування інвестицій є власні кошти підприємств та організацій. Як свідчать дані статистики, частка банківських кредитів та інших позик складає 8,6-12,9 % від загального обсягу інвестицій. Частка власних коштів підприємств та організацій у загальному обсязі капіталовкладень складає 86,7-90,9 %.

3. Кількість суб'єктів господарювання, що провадять діяльність з вирощування зернових, бобових культур і насіння олійних культур станом на 2019 р. складала 51 198 одиниць, серед яких понад 20 % – це фізичні особи-підприємці. Починаючи з 2017 р., кількість працівників за видом діяльності щороку скорочувалася, і у 2019 р. цей показник був найменшим за останні 10 років. Обсяг реалізованої продукції мав тенденцію до зростання – на нашу думку, це пов'язано із тим, що продукція підприємств належить до категорії товарів першої необхідності. Найвищі показники фінансових результатів

діяльності підприємств були у 2015 р., найнижчі – у 2013 р.

4. Інвестиційна активність підприємств, що вирощують зернові культури (крім рису), бобові культури і насіння олійних культур, протягом 2010-2017 рр. зростала, про що свідчить динаміка капітальних інвестицій. Починаючи з 2018 р. обсяг капітальних інвестицій почав скорочуватися. У структурі капіталовкладень найбільшу частку займають інвестиції у машини та обладнання – 76,3 % від загального обсягу; решту складають інвестиції у будівництво та перебудову будівель (15,6 %); в існуючі будівлі та споруди (2,1 %); в інші напрямки (6,1 %).

Частка капітальних інвестицій у вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур протягом останніх 10 років складала від 57,8 до 83,6 % від загального обсягу інвестицій у сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг.

5. Методи розрахунку економічної ефективності проєктів поділяються на дві групи: статичні (прості) та динамічні. Статичні методи не враховують вплив фактора часу на показники ефективності, вони дають багато в чому поверхневу оцінку ефективності інвестиційної діяльності, тому їх необхідно доповнити динамічними методами оцінки ефективності. Динамічними методами є метод визначення чистої теперішньої вартості, метод розрахунку рентабельності інвестицій, метод розрахунку внутрішньої норми прибутку, термін окупності з урахуванням фактору часу.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРАТ “ФРІДОМ ФАРМ ІНТЕРНЕШНЛ”

2.1. Коротка характеристика підприємства

ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” створене як дочірнє підприємство американської компанії у 1993 р. на основі 100 % іноземних інвестицій у сферу агропромислового комплексу Херсонської області. Перші декілька років основним напрямом діяльності підприємства була гуртова торгівля імпортною сільгосптехнікою та вирощування кукурудзи на ділянці у 300 га. Починаючи з 1995 р. підприємство почало збільшувати площу орендованої землі, та до 2000 р. загальна площа земельних угідь склала понад 10 тис. га. Основними напрямками діяльності були:

- вирощування сільгосппродукції;
- надання послуг у сфері сільськогосподарського бізнесу;
- гуртова торгівля сільгосптехнікою;
- гуртова торгівля засобами захисту рослин.

З 2004 р. підприємство змінило власників та набуло статусу закритого акціонерного товариства. З цього періоду почався процес його укрупнення та перетворення на холдингову компанію. На момент перетворення у “Фрідом Фарм Інтернешнл” в оренді перебувало 11 379 га. У 2004 р. було створено та зареєстровано два нових підприємства у Херсонській області із земельною площею 6 350 га. У 2005 р. було створено ще два підприємства у Запорізькій області, де площа земельних угідь склала 10 100 га. У 2007 р. у Запорізькій області викуплені корпоративні права ще одного підприємства із загальною площею землі 1 877 га. У 2008 р. до структури холдингу увійшла “Агрофірма ім. Петровського” (Дніпропетровська область) із площею орендованої землі у 10 000 га. Такими чином, на кінець 2008 р. загальна площа орендованих земель склала 42 733 га. У 2008 р. всередині холдингу відбулася реорганізація шляхом злиття деяких підприємств, і замість семи підприємств на початок

2009 р. залишилося чотири. До складу холдингу “Фрідом Фарм” входять:

- “Фрідом Фарм Інтернешнл” (Каховський, Чаплинський, Горностаївський, Новотроїцький райони Херсонської області – 18 911,3 га);
- “Агрофірма ім. Петровського” (Межівський район Дніпропетровської області – 9 982 га);
- “Фрідом Фарм Терра” (Мелітопольський район Запорізької області – 7 134,1 га);
- “Імені Гагаріна” (Велико-Білозерський район Запорізької області – 4 758 га).

Види діяльності підприємства:

- вирощування зернових і технічних культур;
- гуртова торгівля зерном, насінням та кормами для тварин;
- надання послуг у сфері рослинництва;
- вирощування фруктів та інших культур;
- консультації з питань комерційної діяльності та управління;
- виробництво нерафінованих олій та жирів.

Видами діяльності підприємства, згідно із КВЕД, є:

- 01.11 “Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур”;
- 01.24 “Вирощування зерняткових і кісточкових фруктів”;
- 01.24 “Допоміжна діяльність у рослинництві”.

Основні культури, що вирощуються підприємством:

- озимий рапс;
- соя;
- кукурудза;
- ячмінь;
- соняшник.
- пшениця.

За даними сервісу Agroху [51], у 2018 р. структура земельного фонду мала такий вигляд: соя – 9 786 га; соняшник – 2 564 га; пшениця – 2 402 га;

кукурудза (на зерно) – 406 га; горох жовтий – 4 га. Протягом останніх 5 років відбувається збільшення обсягу виробництва та частки основних культур – сої, соняшника та пшениці. Структура основних культур (станом на 2018 р.) представлена на рис. 2.1.

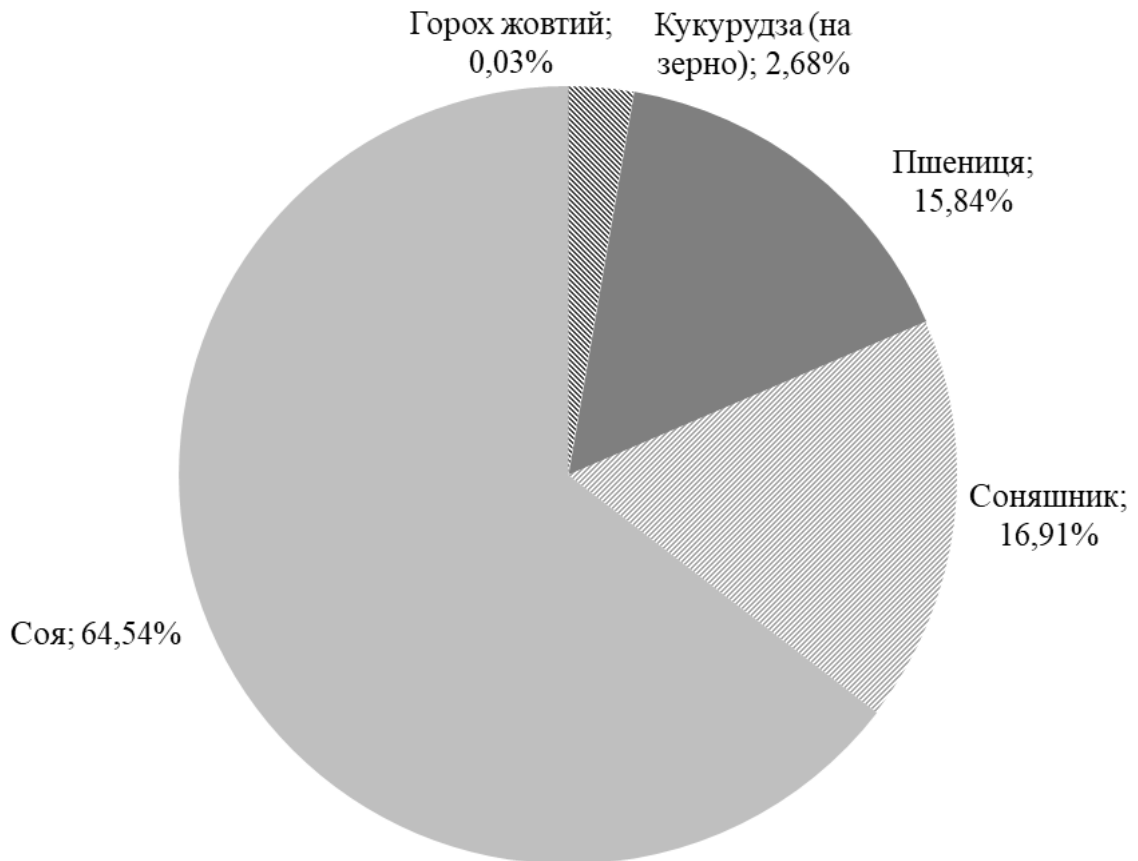

Рис. 2.1. Структура основних культур, станом на 2018 р. (за даними [51])

ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” є акціонерним товариством. Розмір статутного капіталу товариства складає 32 949,80 тис. грн. Статутний капітал поділений на 329 498 штук простих іменних акцій, номінальною вартістю 100,00 грн кожна, що складає 100% статутного капіталу. 100 % акцій ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” належить компанії “Іденпарк Холдінгс Лімітед” (Edenpark Holdings Limited; місцезнаходження – Кіпр).

Органами управління та контролю ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” є:

- загальні збори акціонерів;
- наглядова рада;
- правління;

- ревізор.

Загальні збори є вищим органом товариства. Згідно зі статутом, до компетенції загальних зборів належить вирішення питань щодо: визначення основних напрямів діяльності (стратегії); затвердження планів діяльності (бізнес-планів); затвердження річного фінансового звіту (балансу, бюджету); обрання та припинення повноважень голови та членів виконавчого органу; обрання та припинення повноважень голови та членів наглядової ради; обрання та припинення повноважень голови та членів ревізійної комісії; визначення розміру винагороди для голови та членів виконавчого органу; визначення розміру винагороди для голови та членів наглядової ради; прийняття рішення про притягнення до майнової відповідальності членів виконавчого органу; прийняття рішення про додатковий випуск акцій; прийняття рішення про викуп, реалізацію та розміщення власних акцій; затвердження договорів, щодо яких існує конфлікт інтересів.

Наглядова рада товариства є органом, що здійснює захист прав акціонерів товариства, і в межах своєї компетенції контролює та регулює діяльність виконавчого органу. До виключної компетенції наглядової ради належить: затвердження в межах своєї компетенції положень, якими регулюються питання, пов'язані з діяльністю товариства; підготовка порядку денного загальних зборів, прийняття рішення про дату їх проведення та про включення пропозицій до порядку денного, крім скликання акціонерами позачергових загальних зборів; прийняття рішення про проведення чергових або позачергових загальних зборів відповідно до статуту товариства та у випадках, встановлених законом; прийняття рішень про продаж раніше викуплених товариством акцій, про розміщення інших цінних паперів, крім акцій; про викуп розміщених товариством інших, крім акцій, цінних паперів; затвердження ринкової вартості майна у випадках, передбачених законом; прийняття рішення про відсторонення голови правління, першого заступника голови правління або члена правління від здійснення повноважень і обрання особи, яка тимчасово здійснюватиме їх повноваження; вирішення інших

питань, визначених статутом ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” [1].

Виконавчим органом, що здійснює керівництво поточною діяльністю ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл”, є правління. Порядок роботи правління визначається відповідним положенням, яке затверджується загальними зборами акціонерів. Правління вирішує усі питання діяльності товариства, крім тих, що відносяться до компетенції загальних зборів акціонерів. Загальні збори акціонерів мають право винести рішення про передачу частини належних їм прав до компетенції Правління. Правління товариства має такі повноваження: готує порядок денний загальних зборів, приймає рішення про дату їх проведення та про включення пропозицій до порядку денного, крім скликання акціонерами позачергових загальних зборів; приймає рішення про проведення чергових та позачергових загальних зборів на вимогу акціонерів або за пропозицією ревізора; вирішує питання про участь товариства у промислово-фінансових групах та інших об’єднаннях, про заснування інших юридичних осіб; забезпечує виконання рішень, прийнятих загальними зборами акціонерів; самостійно розпоряджається коштами та майном товариства, та забезпечує їх належне використання; розробляє плани розвитку товариства, а також плани розподілу його прибутку; розробляє заходи за основними напрямками діяльності товариства, визначених загальними зборами акціонерів; вирішує інші питання, визначені статутом товариства [1].

Керівництво роботою правління здійснює голова правління та перший заступник голови правління. Голова правління, перший заступник голови правління та члени правління обираються загальними зборами акціонерів товариства до моменту їх переобрання. Правління підзвітне у своїй діяльності загальним зборам акціонерів і організує виконання їх рішень.

Перевірку фінансово-господарської діяльності товариства здійснює ревізор, який обирається рішенням загальних зборів. Порядок діяльності ревізора встановлюється у положенні про ревізора. За підсумками перевірки фінансово-господарської діяльності товариства за результатами фінансового

року ревізор готує висновок, у якому міститься інформація про: підтвердження достовірності та повноти даних фінансової звітності за відповідний період; факти порушення законодавства під час провадження фінансово-господарської діяльності, а також встановленого порядку ведення бухгалтерського обліку та подання звітності.

Політика компанії щодо управління фінансовими ризиками спрямована на зменшення ступеня ймовірної реалізації ризику щодо:

- ризику ліквідності – здійснюється шляхом ретельного планування, нормування та лімітування витрат, мінімізації рівня дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію, ретельного відбору контрагентів за фінансовим станом та ринковою репутацією, забезпеченням наявності шляхів отримання додаткового фінансування на поповнення обігових коштів, максимального наближення часу здійснення розходів грошових коштів до періоду отримання виручки;

- кредитного ризику – здійснюється шляхом забезпечення наявності декількох напрямків отримання кредитування та, з іншого боку, зведення до мінімуму обсягу операцій з реалізації без попередньої оплати;

- валютного ризику – здійснюється шляхом мінімізації зобов'язань, що номіновані в іноземній валюті, або прив'язані до курсу іноземної валюти, та, за доцільністю, здійснення експорту продукції;

- цінового ризику – здійснюється шляхом актуалізації цін при реалізації продукції.

За даними Агро медіа-холдингу “Latifundist Media” станом на 2020 р. земельний банк ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” складає близько 50 тис. га землі. Компанія посідає 34-ту позицію в рейтингу 100 найбільших гравців аграрного ринку України [43].

Головний офіс компанії розташований у м. Херсоні за адресою: вул. Привокзальна, 5.

Протягом 2012-2015 рр. середня кількість працівників підприємства у Херсонській області складала 514 осіб та залишалася незмінною (табл. 2.1).

Однак, у 2016-2017 рр. кількість працівників почала зменшуватися, що може свідчити про проблеми із забезпеченням кадрової (інтелектуальної) складової економічної безпеки підприємства. У 2018-2019 рр. кількість працівників почала зростати. Кадрова програма підприємства спрямована на забезпечення рівня кваліфікації працівників операційним потребам.

Таблиця 2.1

Середня кількість працівників ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл”
(Херсонська область) у 2012-2019 рр.

Показник	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Середня кількість працівників, осіб	514	514	514	514	463	425	431	434

Як свідчать дані табл. 2.2, протягом 2012-2019 рр. залишкова вартість основних засобів підприємства збільшилася у 7,5 разів, що пов’язане, перш за все, із їх оновленням. При цьому найбільше змінилася вартість машин та обладнання – із 12 431 тис. грн на кінець 2012 р. до 176 799 тис. грн на кінець 2019 р. (зростання – у 14,2 рази). Вартість транспортних засобів збільшилася у 5,9 рази: з 13 152 тис. грн на кінець 2012 р. до 77 570 тис. грн на кінець 2019 р. Вартість будівель та споруд збільшилася у 1,9 рази, інших основних засобів – у 4,0 рази. Питома вага машин та обладнання на кінець 2019 р. складала 63,72 % від загальної залишкової вартості основних засобів; питома вага машин та обладнання – 27,96 %; будівель та споруд – 7,25 %; земельних ділянок та інших основних засобів сумарно складала 1,07 % від вартості основних засобів.

Динаміка залишкової вартості та ступеня зносу основних засобів ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” представлена на рис. 2.2. Збільшення вартості при одночасному зниженні ступеня зносу основних засобів свідчить про посилення рівня техніко-технологічної складової економічної безпеки підприємства протягом останніх років, зокрема за рахунок інвестицій у придбання, оновлення й модернізацію сільськогосподарської техніки, машин, обладнання, транспортних засобів тощо.

Динаміка вартості чистих активів представлена у табл. 2.3.

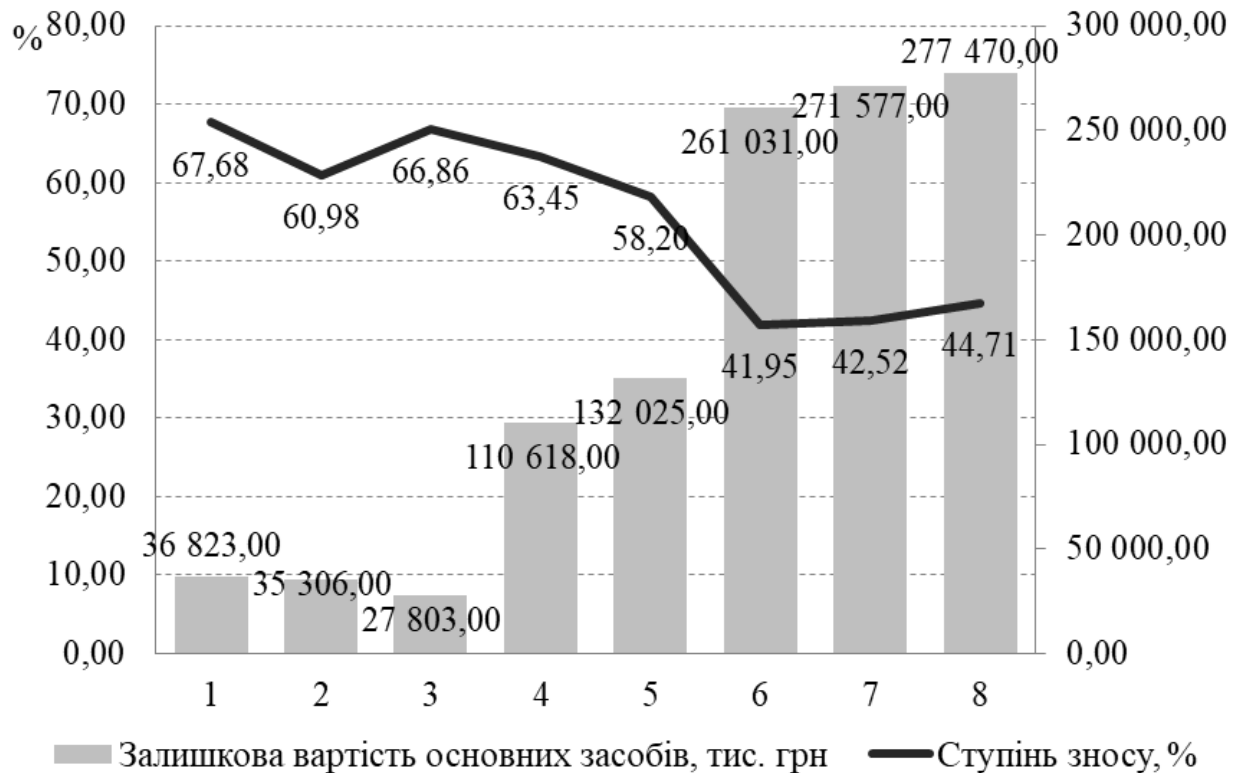

Рис. 2.2. Динаміка залишкової вартості та ступеня зносу основних засобів підприємства у 2012-2019 рр. (побудовано за даними [1])

Протягом 2013-2014 рр. вартість чистих активів ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” зменшилася на 14,31 % у порівнянні з 2012 р., однак у 2015-2019 рр. цей показник стрімко зростав і досяг на кінець 2019 р. рівня 639 120 тис. грн, що у 3,4 рази більше, ніж на кінець 2012 р.

Розмір статутного капіталу протягом усього періоду не змінювався і становив 32 950 тис. грн. Розрахункова вартість чистих активів підприємства більше скоригованого статутного капіталу, що відповідає вимогам статті 155 п. 3 Цивільного кодексу України. Зростання вартості чистих активів свідчить про підвищення добробуту інвесторів та поліпшення захищеності кредиторів. Таким чином, фінансова складова економічної безпеки ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” посилюється.

2.2. Оцінка рівня поточної економічної безпеки

Поточна економічна безпека передбачає відсутність загроз, що здатні призвести до припинення життєдіяльності підприємства у поточному періоді. Дотримання необхідного рівня поточної безпеки є обов'язковою умовою функціонування підприємства. Для оцінки цієї складової запропоновано використовувати ряд фінансово-економічних показників, які характеризують: рівень фінансової незалежності підприємства; стан ліквідності його активів та можливості своєчасного виконання поточних фінансових зобов'язань; фінансово-економічні результати діяльності. Діагностика рівня поточної безпеки полягає у визначенні рівня платоспроможності підприємства шляхом оцінки його фінансово-економічного стану. Система показників оцінки рівня поточної безпеки підприємства наведена у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Система показників оцінки рівня поточної безпеки підприємства

Показник	Нормативне значення
Коефіцієнт фінансування (співвідношення власних та позикових коштів)	< 1
Коефіцієнт фінансування за рахунок стабільних джерел (частка власного капіталу й довгострокових зобов'язань у сумі активів)	$> 0,5$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$> 0,2$
Коефіцієнт покриття	$> 1,5-2$
Темп зростання частки запасів у сумі оборотних активів	≤ 1
Рентабельність продажів	1. Середньогалузеве значення 2. Найкраще значення за минулі роки роботи 3. Дохідність альтернативного варіанту розміщення коштів
Рентабельність власного капіталу	
Коефіцієнт достатності грошового потоку (співвідношення позитивного й від'ємного грошових потоків)	≥ 1
Співвідношення чистого грошового потоку від операційної діяльності та суми всього чистого грошового потоку	Найкраще значення за минулі роки роботи
Коефіцієнт платоспроможності (відношення чистого прибутку й амортизації до поточних зобов'язань)	≥ 1

Продовження таблиці 2.4

Співвідношення темпу зміни виручки й темпу зміни суми активів	≥ 1
Коефіцієнт оборотності поточних активів	1. Середньогалузеве значення 2. Найкраще значення за минулі роки роботи

Результати розрахунку показників рівня поточної безпеки представлені у табл. 2.5. Коефіцієнт фінансування (фінансової стабільності) характеризує здатність підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями в середньо- і довгостроковій перспективі. Значення показника вказує на те, скільки гривень власного капіталу припадає на кожен гривню зобов'язань підприємства. Високе значення говорить про низький рівень фінансових ризиків. Фактичні значення коефіцієнта фінансування протягом усього аналізованого періоду перевищують нормативи, що свідчить про високий рівень фінансової стабільності ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл”. У 2018 р. показник значно збільшився у порівнянні з попередніми роками, однак у 2019 р. різко зменшився, внаслідок перевищення темпів приросту зобов'язань над темпами приросту власного капіталу. Коефіцієнт фінансування за рахунок стабільних джерел у 2018 р. збільшився, однак у 2019 р. знизився. Попри зниження показника, його значення перевищує мінімально допустиме, що свідчить про високий рівень фінансової автономії підприємства.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності протягом 2016-2018 рр. знижувався, проте у 2019 р. значення показника збільшилося на 0,05 пункти. Протягом усього аналізованого періоду фактичні значення коефіцієнта абсолютної ліквідності перевищували мінімально допустиме, що свідчить про здатність підприємства на кінець 2019 р погасити негайно 39 % поточних зобов'язань. Значення вище нормативного також може вказувати на проблеми в компанії та свідчити про неефективну стратегію управління фінансовими ресурсами. Грошові кошти, на відміну від інших активів, не беруть участі у виробничо-збутовому процесі, вони не генерують дохід. Тому занадто високий показник

абсолютної ліквідності, особливо у 2016-2017 рр., говорить про те, що значна частина капіталу відволікається на формування непродуктивних активів.

Ще одним показником ліквідності є коефіцієнт покриття, що свідчить про здатність підприємства відповідати за поточними зобов'язаннями за допомогою оборотних активів. Визначається як співвідношення оборотних активів і поточних зобов'язань підприємства. Фактичні значення показника протягом аналізованого періоду перевищують нормативні, і станом на кінець 2019 р. на 1 грн поточних зобов'язань припадає 1,67 грн оборотних активів. Тобто підприємство здатне повністю розрахуватися за зобов'язаннями за рахунок власних оборотних активів.

Для кредиторів принцип очевидний: чим вище значення коефіцієнта покриття – тим краще. Однак з точки зору власників і менеджменту показник вище нормативного значення є ознакою неефективної структури активів. Більш точні висновки з цього приводу можуть бути сформовані виходячи з даних аналізу активів.

Темп зростання частки запасів у сумі оборотних активів мав нестійку динаміку: у 2016, 2018-2019 рр. зменшувався, а у 2017 р. – збільшувався, що пов'язано зі зміною питомої ваги запасів у загальній сумі оборотних активів. Водночас, фактичні значення відповідають нормативному.

Показник рентабельності продажів, попри незначне зростання у 2018 р. відносно попереднього року, протягом аналізованого періоду має тенденцію до зниження. Це пов'язано зі зменшення отриманого чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства. У 2019 р. на кожну гривню проданої продукції припадало 0,16 грн чистого прибутку, тоді як у 2016 р. – 0,36 грн.

Рентабельність власного капіталу також має тенденцію до зниження: у 2016 р. на кожну гривню залучених власних коштів було згенеровано майже 0,42 грн чистого прибутку; у 2019 р. – 0,12 грн. Таким чином, ефективність використання власного капіталу підприємства та його здатність генерувати прибуток власниками бізнесу знизилися.

Таблиця 2.5

Результати розрахунку показників рівня поточної безпеки ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл”

Найменування показника	2016	2017	2018	2019	Відхилення, тис. грн (збільшення +, зменшення -)		
					2017 до 2016	2018 до 2017	2019 до 2018
Коефіцієнт фінансування	1,86	1,69	2,24	1,56	-0,17	0,55	-0,67
Коефіцієнт фінансування за рахунок стабільних джерел	0,65	0,63	0,70	0,62	-0,02	0,07	-0,08
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,90	0,61	0,34	0,39	-0,28	-0,27	0,04
Коефіцієнт покриття	2,29	1,90	1,96	1,67	-0,39	0,06	-0,29
Темп зростання частки запасів у сумі оборотних активів	-15,85	22,31	-4,91	-4,83	38,15	-27,21	0,08
Рентабельність продажів	35,84	18,65	19,97	16,03	-17,19	1,32	-3,94
Рентабельність власного капіталу	41,76	15,31	18,20	12,36	-26,44	2,89	-5,84
Коефіцієнт достатності грошового потоку	1,26	0,74	1,10	0,99	-0,52	0,36	-0,11
Співвідношення чистого грошового потоку від операційної діяльності та суми всього чистого грошового потоку	0,60	-0,49	1,91	-0,50	-1,09	2,40	-2,41
Коефіцієнт платоспроможності	0,90	0,38	0,57	0,30	-0,51	0,18	-0,27
Співвідношення темпу зміни виручки й темпу зміни суми активів	-	1,03	0,84	-0,15	-	-0,18	-0,99
Коефіцієнт оборотності поточних активів	0,95	0,74	1,08	0,75	-0,22	0,35	-0,33

Коефіцієнт достатності грошового потоку у 2016 та 2018 р. був вищим за нормативне значення, оскільки сукупний додатний грошовий потік (приток коштів) перевищував сукупний від'ємний грошовий потік (відтік коштів). У 2017 та 2019 р. значення коефіцієнта є нижчим за нормативне (>1) у зв'язку із перевищення сукупного від'ємного грошового потоку над сукупним додатним грошовим потоком. Іншими словами, підприємство мало від'ємний чистий грошовий потік (чистий відтік коштів) у 2017 та 2019 р.

Наявність чистого відтоку коштів відобразилося і на співвідношенні чистого грошового потоку від операційної діяльності та суми всього чистого грошового потоку – у 2017 та 2019 р. показник мав від'ємне значення. Слід відзначити, що у 2018 р. мав найвище значення за увесь аналізований період.

Коефіцієнт платоспроможності у 2016 р. був максимально наближений до нормативного значення, проте у наступних роках його значення є меншим за нормативне. Це пов'язано, перш за все, зі зменшенням розміру прибутку при одночасному зростанні поточних зобов'язань підприємства.

Співвідношення темпу зміни виручки й темпу зміни суми активів у 2017 р. відповідав нормативному значенню – темп зростання виручки був вищим за темп зростання активів. У 2018 р. ситуація мала протилежний характер – темп зростання активів випереджав темп зростання виручки, а у 2019 р., внаслідок зменшення виручки від реалізації, показник мав від'ємне значення. Таким чином, економічний потенціал підприємства знизився у порівнянні з попередніми роками.

Коефіцієнт оборотності поточних активів мав найвище значення у 2018 р. – 1,08; найменші значення показника характерні для 2017 та 2019 р. – 0,74 та 0,75 відповідно. Як бачимо, ефективність використання оборотних активів була найвищою у 2018 р., оборотні активи підприємства у цей рік здійснили більше одного обороту. Зниження оборотності веде до зростання потреби в фінансових ресурсах. В умовах відсутності доступу до дешевих фінансових ресурсів це призведе до збільшення фінансових витрат підприємства. Серед резервів підвищення оборотності поточних активів слід виділити: зниження

суми виробничих запасів до мінімально допустимого рівня, який забезпечить безперебійність операційного процесу; стимулювання збуту і зниження суми запасів готової продукції і товарів; здійснення заходів щодо прискорення погашення дебіторської заборгованості тощо. Розробка конкретних заходів з підвищення оборотності поточних активів потребує дослідження їх структури та динаміки.

За результатами оцінки рівня поточної безпеки підприємства можна зробити такі висновки:

- у 2016 р. підприємство мало найвищий рівень економічної безпеки за весь аналізований період; у 2017 р. рівень безпеки знизився, однак у 2018 р. підприємству вдалося покращити свій стан; у 2019 р. ситуація погіршилася, – рівень економічної безпеки є найнижчим за весь аналізований період;

- незважаючи на зниження рівня поточної фінансової безпеки, більшість показників відповідають нормативним значенням (знаходяться в допустимих межах);

- показники, що не відповідають нормативним значенням, як правило, пов'язані з прибутковістю (при їх розрахунку використовувалися показники прибутку).

Для визначення факторів, що впливають на зниження рівня поточної економічної безпеки ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” проведемо аналіз показників прибутку та рентабельності підприємства.

2.3. Аналіз показників прибутку та рентабельності

Аналіз показників прибутку здійснюється на основі форми № 2 “Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)” за період 2016-2019 рр. із додаванням абсолютних та відносних відхилень за кожним показником. Як відомо, прибуток – це перевищенням доходів від діяльності підприємства, над сумою видатків. Саме тому показники прибутку повинні аналізуватися

разом із показниками доходів та витрат підприємства.

Динаміка доходів, витрат і прибутку ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” представлена у табл. 2.6. Як свідчать наведені дані, у 2017 р. чистий дохід (виручка) від реалізації продукції зменшився на 107 067,0 тис. грн (20,7 %) відносно 2016 р. Проте вже у 2018 р. чистий дохід збільшився на 92 714 тис. грн в абсолютному значенні, або на 22,6 % у відносному. У наступному, 2019 р., відбулося зменшення показника на 39 800 тис. грн, або 7,9 %.

Собівартість реалізованої продукції у 2017 р. зменшилася на 122 781,0 тис. грн (25,0 %). Протягом 2018-2019 рр. собівартість зростала, однак у 2019 р. темпи її зростання сповільнилися: у 2018 р. собівартість реалізованої продукції збільшилася в абсолютному значенні на 60 596 тис. грн (16,4 %) у порівнянні із попереднім роком; у 2019 р. – на 39 533 тис. грн (9,2 %). Валовий прибуток підприємства у 2017 р. збільшився на 15 714,0 тис. грн (58,4 %), у 2018 р. – на 32 118 тис. грн (75,4 %), однак у 2019 р., внаслідок зменшення чистого доходу при одночасному зростанні собівартості реалізованої продукції, валовий прибуток знизився на 79 333 тис. грн (106,1 %), і досягнув від’ємного значення у -4 590 тис. грн (валовий збиток).

Інші операційні доходи у 2017 р. зменшилися на 120 800,0 тис. грн (42,2 %), у 2018 р. – зменшилися на 1 016 тис. грн (0,6 %), однак у 2019 р. відбулося їх зростання на 72 888 тис. грн (44,3 %). У 2016-2018 рр. понад 80 % інших операційних доходів складав дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції. У 2019 р. частка цього виду доходу зменшилася до 58 % від загальної суми інших операційних доходів.

Розмір адміністративних витрат у 2017 р. збільшився на 1 342,0 тис. грн (6,5 %), у 2018 р. – на 3 677 тис. грн (16,6 %), у 2019 р. – ще на 5 331 тис. грн (20,7 %). Витрати на збут у 2017 р. зменшилися на 212,0 тис. грн (0,7 %), у 2018 р. зросли на 15 186 тис. грн (51,6 %), проте у 2019 р. їх сума зменшилася на 18 868 тис. грн (42,3 %). Інші операційні витрати у 2017 р. збільшилися на 88,0 тис. грн (0,1 %), у 2018 р. зменшилися на 9 086 тис. грн (13,9 %), у 2019

р. відбулося зростання інших операційних витрат на 17 206 тис. грн (30,6 %).

Фінансовий результат від операційної діяльності підприємства у 2016 р. складав 197 577,0 тис. грн. У 2017 р. його розмір зменшився майже вдвічі – на 106 304,0 тис. грн (53,8 %). У 2018 р. відбулося зростання фінансового результату від операційної діяльності до оподаткування на 21 325 тис. грн (23,4 %), натомість у 2019 р. показник зменшився на 10 114 тис. грн (9,0 %) – до 102 484 тис. грн. Чистий прибуток ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” за 2016 р. складав 185 702,0 тис. грн, за 2017 р. – 76 677 тис. грн, за 2018 р. - 100 615 тис. грн, за 2019 р. - 74 404 тис. грн.

Враховуючи, що на рівень прибутку, насамперед, впливають доходи і витрати, розглянемо їхню структуру (рис. 2.3-2.6).

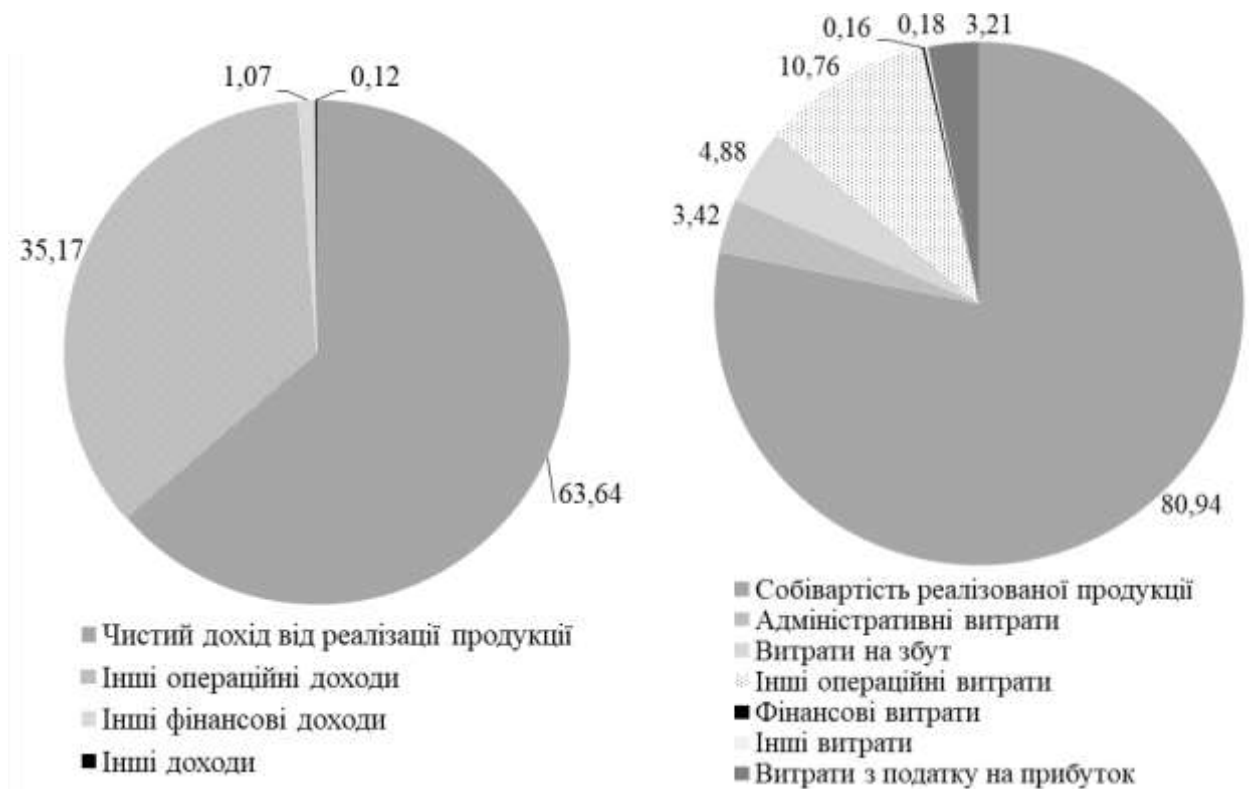

Рис. 2.3. Структура доходів і витрат підприємства у 2016 р.

У 2016 р. чистий дохід від реалізації продукції складав 63,6 % доходів підприємства, інші операційні доходи – 35,2 %, інші фінансові доходи – 1,1 %, інші доходи – 0,1 %. У структурі витрат собівартість реалізованої продукції складала 80,9 %, інші операційні витрати – 10,8 %, адміністративні витрати – 3,4 %, витрати на збут – 4,9 %, фінансові витрати – 0,2 %, витрати з

податку на прибуток – 3,2 %, інші витрати – 0,2 %.

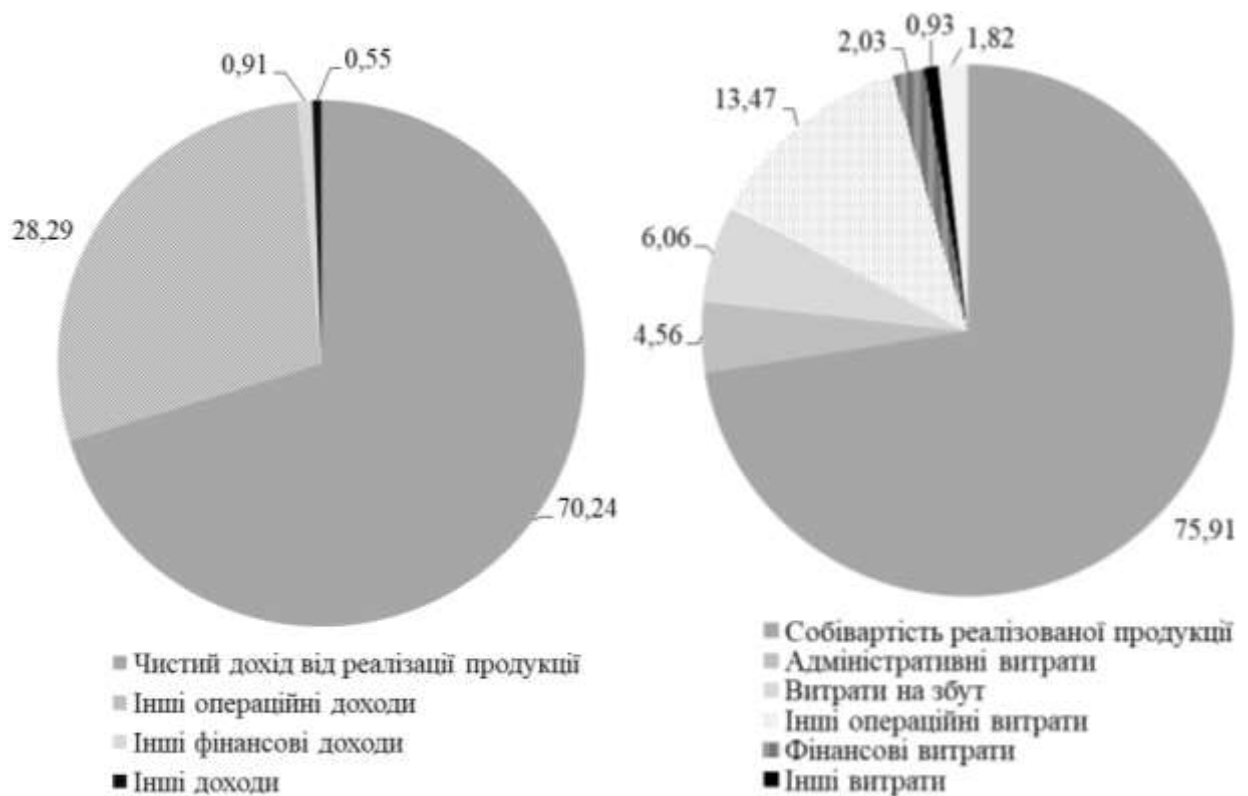

Рис. 2.4. Структура доходів і витрат підприємства у 2017 р.

У 2017 р. чистий дохід від реалізації продукції складав 70,2 % доходів підприємства, інші операційні доходи – 28,3 %, інші фінансові доходи – 0,9 %, інші доходи – 0,6 %. У структурі витрат собівартість реалізованої продукції складала 75,9 %, інші операційні витрати – 13,5 %, адміністративні витрати – 4,56 %, витрати на збут – 6,1 %, фінансові витрати – 2,0 %, витрати з податку на прибуток – 1,8 %, інші витрати – 0,9 %.

У 2018 р. частка чистого доходу від реалізації продукції у структурі доходів підприємства зросла до 75,2 %, частка інших операційних доходів зменшилася до 24,6 %, частка інших фінансових доходів та інших доходів сумарно складала 0,3 %. У структурі витрат частка собівартості збільшилася до 77,2 %, частка інших операційних витрат складала 10,1 %, витрат на збут – 8,0 %, адміністративних витрат – 4,6 %, фінансових витрат – 2,5 %, інших витрат – 0,03 % (рис. 2.5).

Таблиця 2.6

Динаміка доходів, витрат і прибутку ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл”

Показник	2016	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення, тис. грн (збільшення +, зменшення -)			Відносне відхилення, % (збільшення +, зменшення -)		
					2017 до 2016	2018 до 2017	2019 до 2018	2017 до 2016	2018 до 2017	2019 до 2018
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	518 207,00	411 140,00	503 854,00	464 054,00	-107 067,00	92 714,00	-39 800,00	-20,66	22,55	-7,90
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	491 296,00	368 515,00	429 111,00	468 644,00	-122 781,00	60 596,00	39 533,00	-24,99	16,44	9,21
Валовий прибуток, тис. грн	26 911,00	42 625,00	74 743,00	-4 590,00	15 714,00	32 118,00	-79 333,00	58,39	75,35	-106,14
Інші операційні доходи, тис. грн	286 394,00	165 594,00	164 578,00	237 466,00	-120 800,00	-1 016,00	72 888,00	-42,18	-0,61	44,29
Адміністративні витрати, тис. грн	20 789,00	22 131,00	25 808,00	31 139,00	1 342,00	3 677,00	5 331,00	6,46	16,61	20,66
Витрати на збут, тис. грн	29 621,00	29 409,00	44 595,00	25 727,00	-212,00	15 186,00	-18 868,00	-0,72	51,64	-42,31
Інші операційні витрати, тис. грн	65 318,00	65 406,00	56 320,00	73 526,00	88,00	-9 086,00	17 206,00	0,13	-13,89	30,55
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн	197 577,00	91 273,00	112 598,00	102 484,00	-106 304,00	21 325,00	-10 114,00	-53,80	23,36	-8,98
Чистий прибуток, тис. грн	185 702,00	76 677,00	100 615,00	74 404,00	-109 025,00	23 938,00	-26 211,00	-58,71	31,22	-26,05

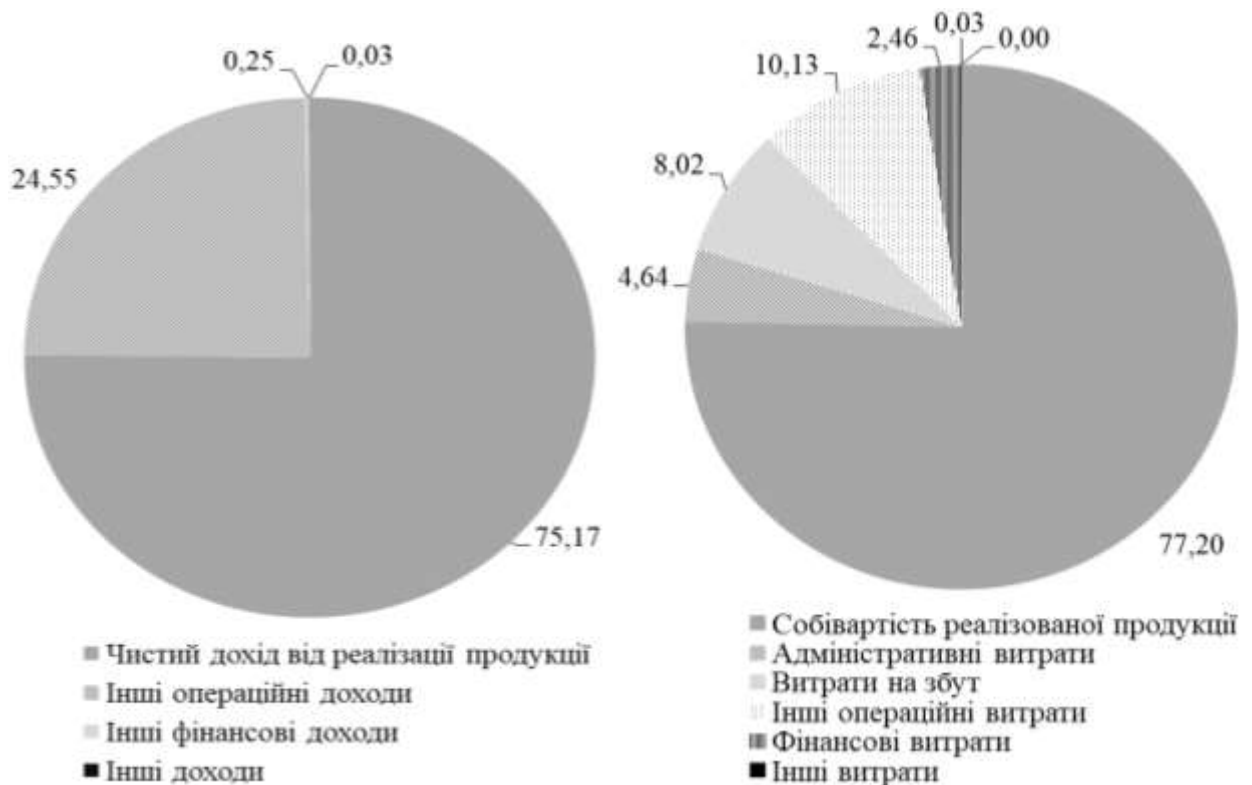

Рис. 2.5. Структура доходів і витрат підприємства у 2018 р.

У 2019 р. чистий дохід від реалізації продукції зменшився та складав 66,0 % доходів підприємства. Інші операційні доходи збільшилися, а їхня частка у структурі доходів складала 33,8 %. Частка інших доходів – 0,2 %. Собівартість реалізованої продукції у 2019 р. складала 78 % усіх витрат, інші операційні витрати – 12,3 %, адміністративні витрати – 5,2 %, фінансові витрати – 4,8 %, витрати на збут – 4,3 %, інші витрати – 0,1 % (рис. 2.6).

Як бачимо, протягом аналізованого періоду в структурі витрат зростає частка собівартості реалізованої продукції, адміністративних та фінансових витрат. У 2019 р. дві третини доходів складав чистий дохід від реалізації продукції та майже третину – інші операційні доходи.

Наступним етапом є аналіз рентабельності. Показники рентабельності є важливими характеристиками факторного середовища формування прибутку (доходу) підприємства. При аналізі виробництва показники рентабельності використовуються як інструмент інвестиційної політики та ціноутворення на підприємстві.

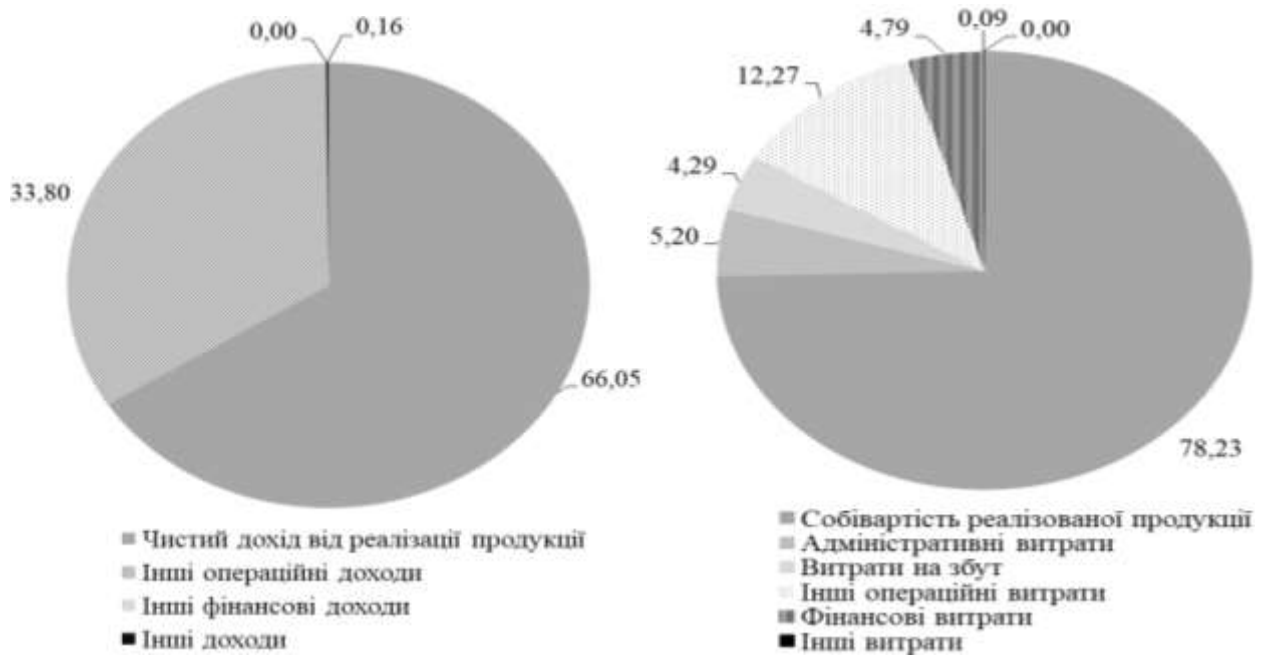

Рис. 2.6. Структура доходів і витрат підприємства у 2019 р.

Залежно від того, з чим порівнюють показник прибутку, виділяють дві групи коефіцієнтів рентабельності [49]:

- рентабельність інвестицій (капіталу);
- рентабельність продажів.

У групі коефіцієнтів рентабельності інвестицій (капіталу) розраховують два основних коефіцієнти:

- рентабельність сукупного капіталу (або активів);
- рентабельність власного капіталу.

Рентабельність сукупного капіталу визначається за формулою:

$$P_a = \frac{\text{Чистий прибуток (збиток)}}{\text{Сукупний капітал}} \times 100\%, \quad (2.1)$$

За цим показником можна зробити висновок про те, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для одержання прибутку, тобто який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в активи.

Рентабельність власного капіталу визначають:

$$P_{вк} = \frac{\text{Чистий прибуток (збиток)}}{\text{Власний капітал}} \times 100\%, \quad (2.2)$$

Рентабельність власного капіталу характеризує те, наскільки ефективно підприємство використовує власний капітал.

Оцінюючи рентабельність продажів на основі показників прибутку та виручки від реалізації, розраховують коефіцієнти рентабельності продукції в цілому або окремих її видів. Як і у випадку з рентабельністю капіталу, існує багато показників оцінки рентабельності продажу, що зумовлено вибором того чи іншого виду прибутку підприємства. Найчастіше використовують валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності або чистий прибуток. Відповідно розраховують три показники рентабельності продажу [49].

Валова рентабельність реалізованої продукції показує ефективність виробничої діяльності, а також ефективність політики ціноутворення:

$$P_{\text{врп}} = \frac{\text{Валовий прибуток (збиток)}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}} \times 100\%, \quad (2.3)$$

Операційна рентабельність реалізованої продукції характеризує рівень рентабельності підприємства після відрахування витрат на виробництво і збут товарів. Розраховується за формулою:

$$P_{\text{орп}} = \frac{\text{Прибуток (збиток) від операційної діяльності}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}} \times 100\%, \quad (2.4)$$

Чиста рентабельність реалізованої продукції свідчить про розмір прибутку на одну гривню реалізованої продукції. Показник характеризує повний вплив структури капіталу та фінансування підприємства на рівень його рентабельності. Розраховується за формулою:

$$P_{\text{чрп}} = \frac{\text{Чистий прибуток (збиток)}}{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}} \times 100\%, \quad (2.5)$$

У практиці фінансового аналізу виділяють ще одну групу показників рентабельності [38]:

- загальна рентабельність виробничих засобів:

$$P_{\text{вз}} = \frac{\text{Валовий прибуток (збиток)}}{\text{Необоротні активи+ Запаси}} \times 100\%, \quad (2.6)$$

- загальна рентабельність підприємства:

$$P_{\text{заг}} = \frac{\text{Валовий прибуток (збиток)}}{\text{Средньорічна вартість майна}} \times 100\%, \quad (2.7)$$

Крім вищенаведених показників, розглянемо показники рентабельності грошових потоків. Рентабельність грошових потоків (на основі валового прибутку, чистого прибутку підприємства, прибутку до оподаткування тощо) розраховується як співвідношення прибутку та вхідного грошового потоку,

відповідно за операційною, інвестиційною та фінансовою складовими діяльності підприємства. Для розрахунку рентабельності грошових потоків, крім даних форми № 2 “Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)”, використовуються також дані форми № 3 “Звіт про рух грошових коштів”.

Використовують такі показники рентабельності грошових потоків:

- рентабельність притоку грошових коштів:

$$P_{\text{прт гк}} = \frac{\text{Чистий прибуток (збиток)}}{\text{Сумарний приток грошових коштів}} \times 100\%, \quad (2.8)$$

- рентабельність відтоку грошових коштів:

$$P_{\text{втік гк}} = \frac{\text{Чистий прибуток (збиток)}}{\text{Сумарний відток грошових коштів}} \times 100\%, \quad (2.9)$$

- рентабельність грошових витрат за операційною діяльністю:

$$P_{\text{гв од}} = \frac{\text{Чистий грошовий потік від операційної діяльності}}{\text{Відток грошових коштів від операційної діяльності}} \times 100\%, \quad (2.10)$$

Результати розрахунку розглянутих вище показників рентабельності наведені у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Розрахунок показників рентабельності ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл”

Показник	2016	2017	2018	2019	Відхилення (збільшення +, зменшення -)		
					2017 до 2016	2018 до 2017	2019 до 2018
Рентабельність сукупного капіталу (активів)	23,29	9,62	12,58	7,54	-13,68	2,96	-5,04
Рентабельність власного капіталу	37,09	15,31	18,20	12,36	-21,77	2,89	-5,84
Валова рентабельність реалізованої продукції	5,19	10,37	14,83	-0,99	5,17	4,47	-15,82
Операційна рентабельність реалізованої продукції	38,13	22,20	22,35	22,08	-15,93	0,15	-0,26
Чиста рентабельність реалізованої продукції	35,84	18,65	19,97	16,03	-17,19	1,32	-3,94
Загальна рентабельність виробничих засобів	7,24	11,47	15,04	-0,83	4,23	3,57	-15,87
Загальна рентабельність підприємства	3,38	5,35	9,34	-0,46	1,97	4,00	-9,81
Рентабельність притоку грошових коштів	13,81	7,67	6,21	5,12	-6,14	-1,46	-1,09
Рентабельність відтоку грошових коштів	17,44	5,71	6,83	5,04	-11,73	1,12	-1,78
Рентабельність грошових витрат за операційною діяльністю	41,32	42,29	64,04	2,25	0,97	21,75	-61,78

Як свідчать результати розрахунку, у 2017 р. рентабельність сукупного капіталу (активів) зменшилася на 13,7 %, рентабельність власного капіталу – на 21,8 %, що пов'язано зі зменшенням розміру чистого прибутку. Валова рентабельність реалізованої продукції зросла на 5,2 % внаслідок зменшення собівартості реалізованої продукції у 2017 р. Операційна рентабельність реалізованої продукції зменшилася на 15,9 %, а чиста рентабельність – на 17,2 %. Зменшення операційної рентабельності реалізованої продукції, перш за все, пов'язане зі зменшенням суми інших операційних доходів. Загальна рентабельність виробничих засобів зросла на 4,2 %, а загальна рентабельність підприємства – на 2,0 %. Рентабельність притоку грошових коштів знизилася на 6,1 %, рентабельність відтоку – на 11,7 %. Рентабельність грошових витрат за операційною діяльністю підприємства зросла на 1,0 %. Отже, у 2017 р. усі показники рентабельності, розраховані за показником чистого прибутку, мали тенденцію до зменшення, що пов'язано зі зменшенням абсолютного розміру прибутку ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл”.

У 2018 р. значення усіх показників, крім рентабельності притоку грошових коштів, збільшилися у порівнянні з 2017 р., але у 2019 р. усі розраховані показники зменшилися. Рентабельність сукупного капіталу мала позитивне значення: у 2017 р. складала 9,6 %; у 2018 р. – 12,6 %; у 2019 р. – 7,5 %. Значення показника рентабельності власного капіталу в 2017 р. дорівнювало 15,3 %, у 2018 р. – 18,2 %, у 2019 р. – 12,4 %. Валова рентабельність реалізованої продукції підприємства у 2017 р. становила 10,4 %, у 2018 р. – 14,8 %, проте у 2019 р. мала від'ємне значення, що пов'язано із валовим збитком через перевищення собівартості реалізованої продукції розміру отриманого чистого доходу від реалізації. Для показника операційної рентабельності реалізованої продукції характерні незначні зміни протягом аналізованого періоду: у 2018 р. показник виріс на 0,1 % (з 22,2 % до 22,3 %), а у 2019 р. зменшився на 0,3 % (до 22,1 %). Натомість показник чистої рентабельності реалізованої продукції у 2017 р. збільшилася на 1,3 %, а у 2019 р. – зменшилася на 3,9 %. Незначна зміна операційної рентабельності при одночасному зниженні чистої рентабельності є наслідком

збільшення фінансових витрат підприємства (у 2018 р. фінансові витрати склали 13 666 тис. грн, у 2019 р. – 28 666 тис. грн), а також інших витрат (зі 176 тис. грн до 517 тис. грн відповідно).

Загальна рентабельність виробничих запасів у 2017 р. дорівнювала 11,5 %, у 2018 р. збільшилася до 15,0 %, проте у 2019 р. ,через наявність у підприємства валового збитку, показник мав негативне значення – -0,8 %. Загальна рентабельність підприємства у 2017 р. становила 5,3 %, у 2018 р. – 9,3 %, у 2019 р. – -0,5 %. Рентабельність притоку грошових коштів у 2017 р. становила 7,7 %, у 2018 р. – 6,2 %, у 2019 р. – 5,1 %. Рентабельність відтоку грошових коштів у 2017 р. становила 5,7 %, у 2018 р. – 6,8 %, у 2019 р. – 5,0 %. Сумарний відтік грошових коштів у 2017 та 2019 р. перевищував сумарний приток, в результаті чого підприємство мало від’ємний сумарний грошовий потік. Рентабельність грошових витрат за операційною діяльністю у 2018 р. зросла в 1,5 рази внаслідок зростання чистого грошового потоку від операційної діяльності, однак у 2019 р. знизилася у 28,4 рази.

Висновки до розділу 2

1. Агропромислове підприємство ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” спеціалізується на вирощуванні зернових і технічних культур, вирощуванні фруктів та інших культур, торгівлі зерном, насінням та кормами для тварин, виробництві нерафінованих олій та жирів, наданні послуг у сфері рослинництва, консультацій з питань комерційної діяльності та управління. Основними культурами, що вирощується підприємством, є соя, соняшник, пшениця, кукурудза, горох. Найбільшу частку у структурі земельного фонду займає соя – понад 65,5 %.

2. У 2016-2019 рр. економічна безпека підприємства була на достатньо високому рівні, однак присутні як позитивні, так і негативні тенденції. До позитивних тенденцій слід віднести зростання вартості основних засобів за рахунок їх оновлення та модернізації, зростання вартості чистих активів, високий рівень фінансової автономії підприємства, його здатність повністю розрахуватися за зобов’язаннями за рахунок власних оборотних активів. Негативними слід визнати тенденції до зниження оборотності оборотних

активів, зростання частки запасів в оборотних активах, зменшення прибутку та зниження показників рентабельності, зниження платоспроможності у зв'язку зі зростанням частки зобов'язань у джерелах формування активів, наявність від'ємного чистого грошового потоку.

3. Найвищі показники прибутку підприємство мало у 2016р. Протягом наступних років прибутковість діяльності підприємства дещо погіршилася, про що свідчить зниження розміру валового прибутку (наявність валового збитку), прибутку від операційної діяльності й чистого прибутку. Причинами зниження прибутку є зростання витрат, зокрема собівартості продукції, адміністративних витрат, інших операційних витрат та фінансових витрат, а також зниження чистого доходу від реалізації продукції. У 2019 р. понад дві третини доходів складав чистий дохід від реалізації продукції та майже третину – інші операційні доходи. Внаслідок зменшення прибутку у 2019 р., погіршилися усі показники рентабельності.

РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОЄКТУ БУДІВНИЦТВА ЛІНІЇ З ВИРОБНИЦТВА СОЄВОГО БОРОШНА

3.1. Опис проєкту

Специфіка діяльності підприємства зумовлює посилену дію сезонного фактору, тобто кошти на підприємство надходять не в періоди несення ним найбільших витрат. Крім того, схеми взаємодії підприємства з клієнтами ґрунтуються на використанні здебільшого бартерних розрахунків за послуги, що надаються. Саме тому для ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” є актуальним реалізувати в рамках своєї структури новий бізнес-проєкт, що приносить би стабільний ритмічний дохід, а до того ж збільшував прибутки підприємства. Досягти цього можна шляхом поглиблення переробки сої, що вирощується підприємством.

Ініціатор проєкту – ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” – спеціалізується на вирощуванні сої, відтак сировинною базою є посівні площі підприємства. Частка сої у структурі основних культур, що вирощуються підприємством, складає 64,5 % (станом на 2018 р.). ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” працює на ринку агропромислової продукції вже більше як 27 років, має розвинену матеріально-технічну базу, власні зерносховища, широкий перелік постійних клієнтів, які також є потенційними споживачами соєвого борошна. Річний обсяг чистого прибутку підприємства за 2019 р. склав 74 404 тис. грн, чиста рентабельність реалізованої продукції – 16,03 %, рентабельність власного капіталу – 12,36, показники ліквідності перевищували нормативні значення, коефіцієнт фінансування за рахунок стабільних джерел дорівнював 0,62.

Отже, за результатами абстрактно-логічного аналізу та результатами проведених кон’юнктурних досліджень найбільш доцільним, на нашу думку, шляхом розширення існуючого бізнесу підприємства є реалізація проєкту з переробки соєвих бобів у соєве борошно.

Проєкт передбачає організацію власного переробного виробництва, а

саме лінії з переробки соєвих бобів та отримання соєвого борошна. Метою проєкту є забезпечення споживачів здоровими високобілковими дієтичними продуктами харчування з бобів сої.

Насіння сої може містити до 20 % олії та до 40 % білку, тобто ця культура в країнах з низьким доходом населення є джерелом дешевого білку для харчування людей, а в країнах із вищим рівнем доходів використовується як цінна білкова сировина в годівлі тварин під час виробництва тваринного білку [47]. Соєве борошно може використовуватися, як частковий або повний замітник м'ясних, молочних та яєчних білків. Завдяки своїм поживним та функціональним характеристикам соєве борошно здатне доповнювати й поліпшувати властивості готової їжі (використовуватися як харчова добавка), значно здешевлюючи її виробництво.

У процесі переробки соєвих бобів на виході отримують такі продукти: соєва олія; соєве лушпиння (оболонка); напівзнежирене соєве борошно; текстурований соєвий білок. Дані про вихід основних продуктів переробки сирих соєвих бобів наведені у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Вихід основних продуктів переробки сирих соєвих бобів

Найменування продукту	% виходу продукту із сировини
Соєва олія	10,6
Соєве борошно, текстурований соєвий білок	74,8
Соєве лушпиння (оболонка)	12,0
Разом	97,4
Втрати	2,6

Соєва олія використовується в якості харчового продукту. Сира соєва олія містить у своєму складі до 3 % лецитину, який застосовується у харчовій промисловості, зокрема як емульгатор, і може бути замінений на дорогі інгредієнти.

Соєве борошно використовується у м'ясній (виробництво ковбасних виробів), хлібопекарській промисловості (додавання соєвого борошна в хліб

поліпшує колір скоринки, надаючи їй золотавий “підсмажений” відтінок), у виробництві сухих пластівців для сніданків шляхом додавання безпосередньо в тісто, при виготовленні соєвого молока, у кулінарії (виготовлення соусів, тофу, фалафелів), у виробництві кормів для домашніх тварин та ін.

Соєве лушпиння (оболонка) використовується як джерело дієтичних поживних волокон у харчовій промисловості (в пекарних виробництвах), а також в якості кормів для тварин.

Здійснюючи переробку сої на борошно в рамках своєї структури ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” отримує такі переваги:

- відсутність логістичних витрат на транспортування сої з підприємства – на завод – з заводу – назад на підприємство;
- низька вартість сировини в розрахунку на 1 тону насіння сої, яка визначається виключно витратами на вирощування сої, її збирання та післязбиральної доробки;
- можливість отримати додатковий прибуток від продажу соєвого шроту та соєвої олії (у разі придбання лінії з виробництва соєвої олії);
- можливість виробляти власні комбікорми на основі сої;
- можливість отримати додатковий прибуток за рахунок підвищення продуктивності сільськогосподарських тварин, в раціон яких вводиться соя або продукти її переробки.

При підготовці проекту необхідно враховуватися основні вимоги до технологічних ліній для переробки сої [46]:

- можливість сертифікації виробництва за сучасними стандартами ЄС;
- наявність проекту розміщення виробничого обладнання лінії, усіх необхідних технологічних креслень та прив’язка на місцевості проекту ще до моменту будівництва;
- низьке споживання енергії на виробничі потреби й, відповідно, низька собівартість виробництва;
- ціна обладнання;
- надійність і простота обслуговування;

- за можливістю така технологічна лінія не повинна споживати дорогі на сьогоднішній день та шкідливі для довкілля джерела енергії, як дизельне паливо, мазут, природний газ;

- можливість повної автоматизації процесу виробництва і наявність опцій віддаленого контролю якості та кількості виробленої продукції в онлайн-режимі;

- можливість збільшення продуктивності лінії, у разі розширення виробництва.

Додаткові умови при переробці сої [46]:

- потрібно звернути увагу на необхідність забезпечення повного збуту продукції, ще до моменту інвестування в купівлю обладнання (наприклад, якщо планується виробляти соєвий шрот і соєву олію – при цьому шрот буде споживатися агрофірмою для приготування кормів, то треба шукати ринок збуту для соєвої олії);

- сира соя погано піддається розмелюванню, постійно відбувається залипання жорен, вальців і сит, тому перед розмелюванням її слід добре просушити (сою можна сушити на сонці або у сушках, соя добре висихає за 3-4 години при температурі 50 °С);

- наявність та навчання персоналу для роботи на сучасному обладнанні;

- оброблена соя та продукти переробки (шрот, олія) – не зберігаються довго, оскільки в них містяться жири, що при тривалому зберіганні набувають гіркий присмак;

- наявність потужностей для зберігання продуктів переробки сої та насіння сої;

- наявність під'їзних шляхів, електрики та інших ресурсів, необхідних для нормального функціонування лінії по переробці сої.

Ризику проекту та заходи з їх мінімізації наведені у табл. 3.2.

В результаті переробки соєвого зерна (бобів) планується отримувати кінцевий продукт – повножирне соєве борошно з такими характеристиками:

- масова частка води: $\leq 12\%$;

Таблиця 3.2

Ризики проєкту виробництва соєвого борошна та заходи з їх мінімізації

Група ризиків	Ймовірність настання	Вплив на очікуваний результат (бар'єри та перешкоди)	Заходи з мінімізації ризиків
Виробничі	0,25	Обслуговуючий персонал некоректно використовує основні засоби, робочий час, сировину, техніку й технології	Залучення висококваліфікованих спеціалістів до роботи
Фінансові	-	Відсутні	-
Страхові	0,20	Збитки, викликані поганою страховою діяльністю	Страхування майна у перевірених страхових агентствах
Організаційні	0,60	Проблеми з ринком збуту готової продукції	Співпрацювати з декількома дистриб'юторами, постійний моніторинг потреб у власній продукції
	0,40	Проблеми постачання матеріальних ресурсів (окрім зерна сої, яке вирощується підприємством)	Прорахування всіх можливих нюансів стосовно матеріальних ресурсів і поставки в договорі, вказати розміри відшкодування за несвоєчасну або неякісну роботу; створити резервний запас матеріалів
Техніко-виробничі	0,30	Завдання шкоди навколишньому середовищу та екології, ризик виникнення різного характеру аварій, поломок, нещасних випадків	Проведення регулярних інструктажів щодо техніки безпеки виробничого персоналу
Природно-економічні	0,15	Стихійні лиха, посуха	Прорахування всіх можливих зон стихійних лих
Майновий	0,10	Погіршення стану будівлі підприємства	Проведення періодичної реконструкції та модернізації

- масова частка сирого білка: 35-39 %;
- масова частка сирого жиру: 7-19 %;
- масова частка сирої клітковини: 5-6 %;
- масова частка сирої золи: 5-6 %;
- активність уреаз: 0.02-0.1U.

3.2. Розрахунок витрат на виробництво, планової ціни та прибутку від реалізації продукції

Розрахунок витрат на виробництво соєвого борошна, планової ціни та прибутку від реалізації продукції здійснений, виходячи з таких передумов:

- врожайність сої у 2020 р. – 1,7 т/га;
- площа земельних ділянок, на яких вирощується соя – 9 780 га;
- врожай сої у 2020 р. – 16 626 т;
- частина врожаю сої, що переробляється на борошно – 10 % (1 662,6 т).
- виробнича собівартість сої – 7 560 грн/т.

Розрахунок ефективного фонду робочого часу обладнання виконаний у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Розрахунок ефективного фонду робочого часу обладнання

Показник	Значення
Кількість днів у році	365,00
Вихідні дні	104,00
Святкові дні	10,00
Передсвяткові дні	5,00
Тривалість робочої зміни, год.	8,00
Коефіцієнт перебування обладнання у ремонті	0,95
Ефективний фонд робочого часу обладнання, год.	1 902,85

При річному обсязі виробництва соєвого борошна 1 163,82 т потреба у сої складає 1 662,60 т, вихід борошна вищого гатунку – 70 %. Виробнича

собівартість сої ПрАТ “ Фрідом Фарм Інтернешнл ” – 7,56 тис. грн/т. За таких умов загальні витрати на сировину складають 12 569,26 тис. грн (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Розрахунок витрат на сировину

Показник	Значення
Річний обсяг виробництва борошна (вихід борошна в/г – 70 %), т	1 163,82
Річна потреба у сої, т	1 662,60
Виробнича собівартість сої, тис. грн/т	7,56
Усього витрат на сировину, тис. грн	12 569,26

Пакування борошна планується здійснювати у мішки ємкістю 25 кг, вартість одного мішка складає 3,50 грн/шт. Розхід ниток мішкозашивальних складає 1 катушка на 100 мішків, вартість однієї катушки – 225,00 грн/кот. Витрати на пакувальні матеріали складають 382,40 тис. грн (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Розрахунок витрат на пакувальні матеріали

Показник	Значення
Мішки ємкістю 25кг, шт.	66 504,00
Вартість мішка 25кг, грн/шт.	3,50
Нитки мішкозшивальні, катушок	665
Вартість ниток мішкозшивальних, грн/катушка	225,00
Усього витрат на пакувальні матеріали, тис. грн	382,40

Електрична потужність обладнання лінії виробництва соєвого борошна складає 18 кВт. Якщо ефективний фонд робочого часу обладнання – 1 902,85 год./рік, річне споживання електричної енергії обладнанням становитиме 34 251,30 кВт·год. При тарифі на електричну енергію 1,23 грн/кВт·год., річні витрати на електричну енергію на технологічні цілі – 42,13 тис. грн (табл. 3.6). Для охолодження млина використовуватиметься вода. Витрата води на охолодження млина складають 0,20 м³/год., річне споживання води при ефективному фонді робочого часу обладнання 1 902,85 год. становитиме 380,57 м³. При тарифі на водопостачання 10,50 грн/м³ витрати на споживання

води для технологічних цілей складатимуть 4,00 тис. грн (табл. 3.7).

Таблиця 3.6

Розрахунок витрат на електроенергію на технологічні цілі

Показник	Значення
Електрична потужність обладнання, кВт	18,00
Річне споживання електроенергії обладнанням, кВт·год.	34 251,30
Тариф на електричну енергію, грн/кВт·год.	1,23
Усього витрат на електроенергію на технологічні цілі, тис. грн	42,13

Таблиця 3.7

Розрахунок витрат на воду на технологічні цілі

Показник	Значення
Витрата води на охолодження млина, м ³ /год.	0,20
Річне споживання води, м ³	380,57
Тариф на водоспоживання, грн/м ³	10,50
Усього витрат на воду на технологічні цілі, тис. грн	4,00

Витрати на оплату праці працівників, зайнятих виробництвом борошна, включають: основну заробітну плату; додаткову заробітну плату; соціальне страхування. До роботи на лінії планується залучити 2-х нових працівників. Розрахунок витрат на заробітну плату виконаний у табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Розрахунок витрат на заробітну плату працівників

Показник	Значення
Основна заробітна плата	251,88
кількість працівників, осіб	2,00
місячний оклад працівника, грн	10 495,00
Додаткова заробітна плата	75,56
ставка преміювання, %	0,30
Соціальне страхування	55,48
відрахування на соціальне страхування, %	0,22
Усього витрат на заробітну плату, тис. грн	382,92

Витрати на утримання та експлуатацію устаткування включають в себе: амортизаційні відрахування від вартості обладнання, встановленого на лінії; витрати на технічний огляд і обслуговування устаткування; витрати на внутрішньоцехові переміщення вантажів; інші витрати. Розрахунок витрат на утримання та експлуатацію устаткування виконаний у табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Розрахунок витрат на утримання та експлуатацію устаткування

Показник	Значення
Амортизаційні відрахування	30,42
Витрати на технічний огляд і обслуговування устаткування	52,59
Витрати на внутрішньоцехові переміщення вантажів	27,11
Інші витрати на утримання та експлуатацію устаткування	3,30
Усього витрати на утримання та експлуатацію устаткування, тис. грн	113,42

Загальновиробничі витрати – це витрати на обслуговування виробничої лінії та управління нею, до їх складу включені: витрати на управління лінією; витрати на охорону праці й техніку безпеки; амортизацію будівель та споруд; витрати на поточний ремонт будівель та споруд; комунальні витрати; інші загальновиробничі витрати. Склад загальновиробничих витрат наведений у табл. 3.10.

Таблиця 3.10

Розрахунок загальновиробничих витрат

Показник	Значення
Витрати на управління виробничою лінією	51,00
Витрати на охорону праці й техніку безпеки	1,91
Амортизація будівель та споруд	39,95
Поточний ремонт будівель та споруд	68,00
Комунальні витрати	8,50
Інші загальновиробничі витрати	8,47
Усього загальновиробничі витрати, тис. грн	177,83

У процесі виробництва соєвого борошна отримують побічний продукт у вигляді висівок – подрібненої до 2 мм твердої оболонки бобів сої світлого

кольору. Висівки є попутною продукцією борошномельного виробництва, яка отримується у процесі виробництва в єдиному технологічному процесі з основним (цільовим) продуктом – соєвим борошном. Висівки можуть бути реалізовані стороннім підприємствам. Вартість висівок як попутної продукції розрахована у табл. 3.11.

Таблиця 3.11

Розрахунок вартості попутної продукції

Показник	Значення
Річний об'єм висівок, т	199,51
Річна потреба у сої, т	1 662,60
% виходу соєвого лущиння (оболонки) із сировини	12
Вартість висівок, тис. грн/т	3,40
Вартість попутної продукції (висівок), тис. грн	678,34

Річний об'єм попутної продукції – висівок – 199,51 т (12 % від обсягу сої, що перемелюється на борошно). Вартість висівок – 3,40 тис. грн/т. Отже, вартість попутної продукції у вигляді висівок складає 678,34 тис. грн.

Калькуляція виробничої собівартості соєвого борошна представлена у табл. 3.12.

Таблиця 3.12

Калькуляція виробничої собівартості соєвого борошна

Показник	Сума, тис. грн
Виробнича собівартість соєвого борошна (річна)	12 993,62
Сировина	12 569,26
Пакувальні матеріали	382,40
Електроенергія на технологічні цілі	42,13
Вода на технологічні цілі	4,00
Основна заробітна плата	251,88
Додаткова заробітна плата	75,56
Соціальне страхування	55,48
Витрати на утримання та експлуатацію устаткування	113,42
Амортизаційні відрахування	30,42
Витрати на технічний огляд і обслуговування устаткування	52,59

Продовження таблиці 3.12

Витрати на внутрішньозаводські переміщення вантажів	27,11
Інші витрати на утримання та експлуатацію устаткування	3,30
Загальновиробничі витрати	177,83
Витрати на управління виробничою лінією	51,00
Витрати на охорону праці і техніку безпеки	1,91
Амортизація будівель та споруд	39,95
Поточний ремонт будівель та споруд	68,00
Комунальні витрати	8,50
Інші загальновиробничі витрати	8,47
Попутна продукція (висівки)	678,34

При річному обсязі виробництва соєвого борошна 1 163,82 т виробнича собівартість виготовлення 1 т соєвого борошна складає:

$$\frac{12\,993,62}{1\,163,82} = 11,16 \text{ тис. грн.}$$

Виробнича собівартість відображає витрати на виготовлення продукції, натомість витрати на виготовлення й реалізацію продукцію відображає повна собівартість. Розрахунок повної собівартості необхідний для визначення фінансового результату, а в деяких випадках – для прийняття рішень щодо ціни на продукцію [38]. Повна собівартість включає виробничу собівартість, адміністративні витрати, витрати на збут та інші витрати.

Адміністративні витрати приймаються на рівні 12 % від виробничої собівартості, витрати на збут – 10 %, інші витрати – 5 %. Таким чином, повна собівартість виробництва 1 т соєвого борошна складає:

$$11,16 + (11,16 \times 0,12) + (11,16 \times 0,10) + (11,16 \times 0,05) = 14,18 \text{ тис. грн.}$$

Розрахувавши виробничу та повну собівартість 1 т соєвого борошна, визначимо планову ціну та прибуток від реалізації продукції.

Результати аналізу цін на ринку соєвого борошна свідчать про те, що станом на 11.2020 р. середня ціна соєвого борошна фасуванням 25 кг/мішок складає 2 600 грн. Пропонується встановити ціну на соєве борошно в розмірі 2 500 грн за 1 мішок фасуванням 25 кг.

При річному обсязі виробництва 46 552 мішка фасуванням 25 кг кожен

дохід від реалізації складатиме:

$$\frac{2\,500 \times 46\,552}{1000} = 116\,380 \text{ тис. грн.}$$

Повна собівартість 1 мішка фасуванням 25 кг дорівнює:

$$14,18 \times 25 = 354,48 \text{ грн.}$$

Повна собівартість 46 552 мішків фасуванням 25 кг кожен дорівнює:

$$\frac{354,48 \times 46\,552}{1000} = 16\,501,61 \text{ тис. грн.}$$

Чистий прибуток від реалізації продукції за вирахуванням ПДВ (20 %) та податку на прибуток (18 %) розраховується таким чином:

- прибуток від реалізації:

$$116\,380 - (16\,501,61 \times 1,2) = 96\,578,07 \text{ тис. грн.}$$

- розмір податку на прибуток:

$$96\,578,07 \times 0,18 = 17\,384,05 \text{ тис. грн.}$$

- чистий прибуток:

$$96\,578,07 - 17\,384,05 = 79\,194,02 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, реалізація проекту дозволить підприємству отримувати прибуток в розмірі 79 194,02 тис. грн.

3.3. Розрахунок вартості проекту

Лінію з виробництва соєвого борошна планується розмістити в окремій будівлі, збудованій із сандвіч-панелей. Орієнтовна площа цеху – 240 м².

Комплект обладнання призначений для виробництва повножирного соєвого борошна з насіння сої. Виробниче устаткування, що входить до складу комплексу, розроблено з урахуванням особливостей переробки соєвих бобів, що мають у початковому стані високий вміст олії. Так, наприклад, вихровий млин дозволяє забезпечити стабільний помел зерен сої до розмірів 5-25 мкм без проскоків та залипання продукту в робочих органах.

Склад комплексу:

- норія;
- агрегат для термообробки сої;
- машина для лущення;
- вібросепаратор;
- бункер-відволажувач;
- млин грубого помелу;
- вихровий млин;
- циклон-розвантажувач.

Особливістю цього комплексу обладнання є те, що для забезпечення більшої потужності виробництва соєвого борошна необхідна установка ще одного аналогічного комплексу, тобто організація виробництв з вироблення повножирного соєвого борошна за продуктивністю буде кратна 500 кг/год.

Технічні характеристики комплексу обладнання наведені у табл. 3.13.

Таблиця 3.13

Технічні характеристики комплексу обладнання
для виробництва соєвого борошна

Показник	Значення
Продуктивність, кг/год.	500
Встановлена потужність електрообладнання, кВт, не більше	18
Чисельність обслуговуючого персоналу, осіб	2
Площа, м ²	80
Розхід компонентів: - соєві боби, т - вода питна, м ³ /год.	1,25 0,2

Розрахунок вартості проєкту виконаний у табл. 3.14.

Таблиця 3.14

Вартість проєкту будівництва лінії з виробництва соєвого борошна

Стаття витрат	Сума, тис. грн
Проектні роботи	102,00
Будівництво цеху з сендвіч-панелей	680,00
Млин, розсів	232,90

Продовження таблиці 3.14

Обладнання системи аспірації (циклон, вентилятор, зонти та ін.)	136,00
Обладнання системи охолодження повітря в приміщенні цеху (компресор, повітроохолоджувач)	272,00
Бункер, шнековий транспортер, тельфер	142,80
Обладнання для пакування (ваги, тримач мішків на розсіву, зшивач мішків)	15,30
Прокладання електромережі	85,00
Облаштування системи водяного охолодження	22,10
Металоконструкції під обладнання	119,00
Пусконаладжувальні роботи	34,00
Навчання персоналу	34,00
Непередбачені витрати (10%)	187,51
Разом витрати на реалізацію проєкту	2 062,61

На нашу думку, проєкт не потребує залучення кредитних коштів, адже наявних ресурсів підприємства на його реалізацію цілком вистачає.

3.4. Очікувані результати інвестицій та вплив на бізнес

Показниками ефективності проєкту будівництва лінії з виробництва соєвого борошна ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” є:

- термін окупності інвестицій;
- чиста теперішня вартість (NPV).

Реалізувати проєкт планується протягом 2021 р. (орієнтовний термін реалізації – 6 місяців). Очікуваний запуск лінії – III квартал 2021 р. Оскільки інвестиції здійснюватимуться одноразово (проєкт допускає “разові витрати – тривалу віддачу”), для розрахунку чистої теперішньої вартості (NPV) проєкту використовувалася формула (1.3), наведена у параграфі 1.3.

Як свідчать дані табл. 3.15, термін окупності інвестицій складає менше 1 року (0,94 року). Чиста теперішня вартість проєкту у 1-й рік його реалізації складає 36 494,94 тис. грн. На 5-й рік реалізації проєкту чиста теперішня вартість складає 220 114,21 тис. грн.

Таблиця 3.15

Розрахунок терміну окупності та чистої теперішньої вартості
проєкту будівництва лінії з виробництва соєвого борошна ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл”

Показник	Усього	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Витрати на реалізацію проєкту, тис. грн	2 062,61	2 062,61					
Річна сума чистого прибутку, який підприємство отримуватиме після реалізації проєкту, тис. грн	435 567,10	39 597,01	79 194,02	79 194,02	79 194,02	79 194,02	79 194,02
Коефіцієнт дисконтування при $i = 0,17$ (вартість капіталу – 17 % річних)		0,92	0,73	0,62	0,53	0,46	0,39
Дисконтований чистий прибуток, тис. грн	253 049,71	36 494,94	57 852,30	49 446,41	42 261,89	36 121,27	30 872,88
NPV (чиста теперішня вартість) проєкту, грн	250 987,10						
Термін окупності, років	0,94						

Перспективи подальшого розвитку проєкту:

- освоєння технологій поглибленої переробки бобів сої з отриманням концентратів і текстуратів соєвих білків;
- переробка окари, що одержується у результаті виробництва соєвого молока, в м'ясні продукти (фарш, котлети, фрикадельки тощо);
- переробка соєвого молока у нові види молочних продуктів (морозиво, десерти, кефір, фуджу);
- переробка бобів сої у соєвий соус (із ферментованих соєвих зерен), пасту темпі (із соєвих зерен із додаванням підкислювача та закваски) та ін.;
- переробка соєвого лушпиння у виробництві високоякісних білкових комбінованих сумішей для розвитку та підтримки життєздатності тваринних та птахівницьких агрокомплексів.

Для великих агрохолдингів та зернотрейдерів, до яких належить ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл”, важливе значення має організація переробки сої для продажів соєвої олії та шроту на міжнародних ринках. Протягом останніх років спостерігається помітне підвищення попиту на продукти переробки сої. Це пов'язано зі зростанням обсягу виробництва продуктів харчування та збільшенням чисельності сільськогосподарських тварин у світі.

Сформовано ключові варіанти розвитку проєкту (табл. 3.16).

Таблиця 3.16

Варіанти перспективного розвитку проєкту
будівництва лінії з виробництва соєвого борошна

Варіант розвитку	Стислий опис
Оптимізація обладнання і технологій	Заміна обладнання на більш ефективніше та з більшою виробничою потужністю внаслідок збільшиться вироблена продукція за один виробничий цикл і зменшиться собівартість продукції
Продаж технології іншим агропромисловим підприємствам	Застосування технології на інших виробничих підприємствах, які мають власну сировинну базу
Зменшення людського фактору	Зменшення людського фактору, внаслідок заміни працівників на ділянках виробництва на автоматизовані інспекційні установки і, як результат, зменшення витрат на переробку чи утилізацію та оплату праці

Таким чином, проєкт будівництва лінії з виробництва соєвого борошна має перспективи розширення в напрямках освоєння технологій виробництва продуктів із сої, оптимізації обладнання і технологій, автоматизації, шерингу технологій.

Висновки до розділу 3

1. Проєкт ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” передбачає організацію власного переробного виробництва, а саме лінії з переробки соєвих бобів та отримання соєвого борошна. Метою проєкту є забезпечення споживачів здоровими високобілковими дієтичними продуктами харчування з бобів сої. Перевагами проєкту для підприємства є: відсутність логістичних витрат на транспортування сої; низька вартість сировини в розрахунку на 1 тону насіння сої, яка визначається виключно витратами на вирощування сої, її збирання та післязбиральної доробки; можливість отримати додатковий прибуток від продажу соєвого шроту та соєвої олії (у разі придбання лінії з виробництва соєвої олії); можливість виробляти власні комбікорми на основі сої; можливість отримати додатковий прибуток за рахунок підвищення продуктивності сільськогосподарських тварин, в раціон яких вводиться соя або продукти її переробки.

2. Виробнича собівартість виготовлення 1 т соєвого борошна складає 11,16 тис. грн, повна собівартість – 14,18 тис. грн. При об’ємі виробництва соєвого борошна 1 163,82 т чистий прибуток від реалізації проєкту складає 79 194,02 тис. грн. Крім того, підприємство має можливість отримувати додатковий прибуток від реалізації попутної продукції – соєвих висівок. Витрати на реалізацію проєкту будівництва лінії складають 2 062,61 тис. грн, включно із непередбаченими витратами. Термін окупності інвестицій складає менше 1 року (0,94 року). Чиста теперішня вартість проєкту у 1-й рік його реалізації складає 36 494,94 тис. грн.

РОЗДІЛ 4.

ЗАХОДИ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

Згідно із ДСТУ 4543:2006. Борошно соєве харчове [9], виробництво соєвого харчового борошна здійснюють згідно з вимогами безпеки, які надані в НПАОП 15.4-1.06, ДСП 4.4.4.090, ДСП 4.4.4.089. Експлуатацію устаткування здійснюють відповідно до вимог ГОСТ 12.2.003, ДСТУ ЕМ 1672-1. Ведення технологічного процесу – згідно із вимогами ГОСТ 12.3.002, ДСП 4.4.4.090. Вимоги щодо пожежобезпеки – згідно із ГОСТ 12.1.004, щодо вибухобезпеки – згідно із ГОСТ 12.1.010, щодо електробезпеки – згідно із ГОСТ 12.2.007.0. Повітря робочої зони повинне відповідати вимогам ГОСТ 12.1.005, мікроклімат виробничих приміщень повинен відповідати вимогам ДСН 3.3.6.042. Рівень шуму не повинен перевищувати норми ДСН 3.3.6.037, рівень локальної вібрації не повинен перевищувати норми ДСН 3.3.6.039. Вимоги безпеки щодо освітлювання робочих місць – згідно із ДБН В.2.5-28. Забезпечення спецодягом та засобами індивідуального захисту працівників – згідно із вимогами НПАОП 15.0-3.09.

До роботи на лінії з виробництва соєвого борошна допускаються особи не молодше 18 років, що пройшли медичний огляд, не мають фізичних вад. Перед початком роботи особа повинна пройти навчання та інструктажі: вступний, первинний на робочому місці інструктаж з охорони праці та пожежної безпеки, одержати першу кваліфікаційну групу з електробезпеки. Допуск до самостійної роботи здійснюється керівником виробничої ділянки після стажування працівника під керівництвом досвідченого наставника на протязі не менше п'яти змін.

Основні небезпечними факторами на виробництві соєвого борошна є:

- поява вуглекислого газу в бункерах та напрямках, особливо під час заповнення їх вологими соєвими бобами;
- вибухо- та пожежонебезпека;
- ризик потонути в зерні;

- можливість бути засипаним в завальній ямі.

Бункери та прямки повинні закриватись суцільним перекриттям з влаштуванням лазових люків. Завальна яма на всю поверхню обладнується захисною решіткою, в якій також передбачається лазовий люк. Усі лазові люки в бункери та прямки обладнуються захисними решітками з розміром вічок не більше $200 + 75$ мм, розміщують їх не глибше 60 мм від поверхні підлоги. Усі решітки люків виконуються на петлях і закриваються на замок, або кріпляться на болтах.

Електричні лампочки повинні бути обладнані скляними ковпаками.

Запуск та включення агрегату, усунення несправностей проводить оператор. Усунення несправностей електрообладнання проводить виключно електрик.

Для обслуговування верхньої частини обладнання слід користуватися інвентарними станками, надійною драбиною, кінці якої мають бути оббиті матеріалом, що не дає можливості проковзування.

При роботі на млині можуть бути небезпечні та шкідливі виробничі фактори, по відношенню до яких слід проявляти підвищену обережність, а саме: рухомі механізми, запиленість, рівень статистичного електричного поля, ризик появи на струмопровідних частинах обладнання небезпечного електричного навантаження, ризик утворення вибухонебезпечної суміші, пожежна небезпека.

Для запобігання вибухам та пожежам слід: обладнання й приміщення утримувати в чистоті, слідкувати за справністю вентиляції, заземлення, захисних кожухів рухомих вузлів машин. Потрібно знати розміщення і вміти користуватися засобами сигналізації та пожежегасіння. Використовувати протипожежний інвентар для інших цілей забороняється.

При виявленні несправностей обладнання, пристроїв, інструменту, при виникненні пожежі, порушенні норм безпеки, аварії, травмуванні працівників негайно повідомляти керівників виробничої дільниці, підприємства.

Необхідно знати і застосовувати способи ліквідації небезпеки і надання

першої долі карської допомоги потерпілим.

Якщо обладнання обслуговує кілька працюючих,значається старший і робота виконується під його керівництвом.

Робота на несправному обладнанні зі знятими захисними кожухами та без заземлення не допускається.

Відпочивати, приймати їжу та курити можна виключно у спеціально відведених для цього місцях. Перед прийманням їжі слід зняти спецодяг, вимити руки і вмитися.

Вимоги безпеки перед початком робіт:

1. Оглянути і одягнути засоби індивідуального захисту, щоб не було звисаючих кінців, а волосся заправити під головний убір.

2. Включити вентиляцію та освітлення робочої зони.

3. Звільнити проходи, підходи до рубильників, вимикачів від сторонніх предметів.

4. Перевірити надійність кріплення машин, обладнання, захисних кожухів, заземлення.

5. Впевнитись у надійності кріплення, балансуванні робочих органів машин, а також у відсутності у подаючих транспортерах, бункерах сторонніх предметів.

6. Перевірити надійність і комплектність засобів пожежогасіння, мед аптечки, справності засобів сигналізації.

7. Запустити машину на холостому ходу, впевнитись у відсутності сторонніх предметів, вібрації нагріву перевірити роботу контрольних та сигнальних пристроїв.

8. Інструмент і пристрої необхідно розмістити так, щоб було зручно використовувати їх.

Не допускається переробка зерна та інших продуктів без очищення від металічних та інших сторонніх домішок.

Впевнившись у відсутності людей в небезпечних зонах, поблизу сит і подавши звуковий сигнал, проводять запуск.

Забороняється до повної зупинки двигуна машини відкривати люки шлюзових запорів, знімати захисні кожухи, проводити змащення, підтягувати різьбові з'єднання чи проводити технічне обслуговування.

При зупинці машин на ремонт чи технічне обслуговування на рубильнику чи вимикачі вивішують табличку “Не вмикати – працюють люди”. При ремонті слід користуватись виключно справним інструментом.

В кінці робочої зміни при зупинці машин, слід змити борошняний пил. Періодично проводити прибирання приміщення, провітрювати його, зволожувати повітря, слідкувати за герметичністю повітропроводів.

Перед зупинкою машин і обладнання спершу слід припинити подачу продукту (виключенням подавального транспортера, перекриттям заслінки та ін.) і коли боби перестали надходити, виключити двигун.

Забороняється залазити в бункер під час роботи машин. Силосні люки повинні бути закриті кришками і заперті на замок. Завальні ями повинні бути обладнані захисними решітками.

Спуск в закриті бункера, силоси, глибиною 2 м і більше повинні проводитись по наряду-допуску з виключенням лебідки рятувального пояса з рятувальним канатом, при необхідності шлангового протигаза. У бригаді повинно бути не менше 3-х чоловік. Під час перебування людей в бункері завантажування і розвантажування бобів забороняється.

Очищення норій та шнеків від забивання проводять при виключеному двигуні з допомогою спеціальних чистиків.

Забороняється залишати працюючу машину без нагляду.

Слід регулярно очищати магнітний сепаратор, каменеуловлювач, подавальні вальці. Операція очищення проводиться при повністю зупиненій машині.

В приміщенні млина, а також у приміщеннях, де розміщені продукти, не можна курити й користуватися відкритим вогнем.

Електричне обладнання повинно бути захищено від пилу, дверцята електрошафи повинні бути завжди замкнені на ключ.

При появі сторонніх шумів, пилу, виявленні несправностей, іскрінні електрообладнання, появі електричного навантаження на деталях, підвищенні нагріву підшипників, несправності захисних огорожень – слід негайно зупинити обладнання й викликати ремонтників.

Після аварійної зупинки обладнання має бути звільнене від продукту.

У випадок травмування необхідно вжити заходи із надання допомоги потерпілому й повідомити керівника виробничої дільниці та підприємства.

У разі нанесення працівникові травми в область живота, а також при ураженні електричним струмом, потерпілому, якщо він почував себе добре, слід звернутися в лікарню.

При займанні обладнання та машин слід відключити електроенергію, подати сигнал пожежної тривоги й приступити до гасіння.

По закінченню робіт працівник повинен послідовно зупинити подачу матеріалу в машину, вивести на холостий хід і виключити двигун. Після зупинки очистити машину й робоче місце від залишків продукту, оглянути машину і усунути виявлені недоліки. Про серйозні несправності повідомити керівника виробничої дільниці. Прибрати інструмент у відведене для цього місце. Зняти й привести до ладу спецодяг, повісити його в шафу. Вимкнути освітлення, закрити приміщення на замок.

Висновки до розділу 4

У розділі наведені нормативно-правові акти, що регулюють питання охорони праці на виробництві соєвого харчового борошна. Визначені основні небезпечні фактори, вимоги до роботи з обладнанням, вимоги безпеки перед початком робіт, під час роботи, вимоги безпеки в аварійних ситуаціях та після завершення роботи.

ВИСНОВКИ

За результатом проведеного дослідження надано рішення задачі щодо реалізації проекту будівництва лінії з виробництва соєвого борошна, завдяки чому буде збільшено прибуток агропромислового холдингу. Сукупність вирішених у роботі завдань можна узагальнити такими висновками:

1. Частка капітальних інвестицій у сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг в загальному обсязі інвестицій протягом останніх 10 років складала від 6,0 до 14,1 %. При цьому частка інвестиції у сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг за рахунок власних коштів підприємств та організацій у загальному обсязі капіталовкладень складає від 86,7 до 90,9 %. Інвестиційна активність підприємств, що вирощують зернові культури (крім рису), бобові культури та насіння олійних культур, протягом 2010-2017 рр. зростала, про що свідчить динаміка капітальних інвестицій. Починаючи з 2018 р. обсяг капітальних інвестицій почав скорочуватися. У структурі капіталовкладень найбільшу частку займають інвестиції у машини та обладнання – 76,3 % від загального обсягу інвестицій у вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур та насіння олійних культур.

2. Агропромислове підприємство ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” спеціалізується на вирощуванні зернових і технічних культур, вирощуванні фруктів та інших культур, торгівлі зерном, насінням та кормами для тварин, виробництві нерафінованих олій та жирів, наданні послуг у сфері рослинництва, консультацій з питань комерційної діяльності та управління. Основними культурами, що вирощується підприємством, є соя, соняшник, пшениця, кукурудза, горох. Найбільшу частку у структурі земельного фонду займає соя – понад 65,5 %. Підприємство працює на ринку агропромислової продукції вже більше як 27 років, має розвинену матеріально-технічну базу, власні зерносховища, широкий перелік постійних клієнтів, які також є потенційними споживачами соєвого борошна.

3. Проєкт ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” передбачає організацію власного переробного виробництва, а саме лінії з переробки соєвих бобів та отримання соєвого борошна. Метою проєкту є забезпечення споживачів здоровими високобілковими дієтичними продуктами харчування з бобів сої. Перевагами проєкту для підприємства є: відсутність логістичних витрат на транспортування сої; низька вартість сировини в розрахунку на 1 тону насіння сої, яка визначається виключно витратами на вирощування сої, її збирання та післязбиральної доробки; можливість отримати додатковий прибуток від продажу соєвого шроту та соєвої олії (у разі придбання лінії з виробництва соєвої олії); можливість виробляти власні комбікорми на основі сої; можливість отримати додатковий прибуток за рахунок підвищення продуктивності сільськогосподарських тварин, в раціон яких вводиться соя або продукти її переробки.

4. Виробнича собівартість виготовлення 1 т соєвого борошна складає 11,16 тис. грн, повна собівартість – 14,18 тис. грн. При об’ємі виробництва соєвого борошна 1 163,82 т чистий прибуток від реалізації проєкту складає 79 194,02 тис. грн. Крім того, підприємство має можливість отримувати додатковий прибуток від реалізації попутної продукції – соєвих висівок. Витрати на реалізацію проєкту будівництва лінії складають 2 062,61 тис. грн, включно із непередбаченими витратами. Термін окупності інвестицій складає менше 1 року (0,94 року). Чиста теперішня вартість проєкту у 1-й рік його реалізації складає 36 494,94 тис. грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. Дані про компанію ПрАТ «Фрідом Фарм Інтернешнл». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://smida.gov.ua/db/participant/19368062>.
2. Аналітична записка щодо впровадження найбільш важливих інвестиційних проектів, які реалізуються в агропромисловому комплексі регіонів станом на 1 жовтня 2016 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/system/files/Впровадження%20інвестиційних%20проектів%20станом%20на%2001102016.pdf>.
3. Артиш В. І. Особливості органічного агровиробництва в концепції сталого розвитку АПК України / В. І. Артиш // Економіка України. — 2012. — № 7. — С. 19-23.
4. AGROXY / Дані про компанію ПрАТ «Фрідом Фарм Інтернешнл». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://agroxy.com/company/privatne-akcionerne-tovaristvo-fridom-farm-internesnl>.
5. Бабич А.О. Світові та вітчизняні тенденції розміщення виробництва і використання сої для розв'язання проблем білка / А.О. Бабич, А.А. БабичПобережна // Корми і кормовиробництво. Виробництво та використання сої у тваринництві і птахівництві. Міжвідомчий тематичний наук. зб. Вінниця. — 2012. — № 71. — С. 12–26.
6. Білоусов О. М. Організаційно–економічний механізм розвитку діяльності підприємств з виробництва та переробки сої: теорія, методологія, практика: автореф. дис. ... докт. екон. наук. Херсон. 2011. 40 с.
7. Білошкурський М.В. Методологія оцінки ефективності господарської діяльності в антикризовому управлінні підприємствами : моногр. / М. В. Білошкурський ; приват. ВНЗ «Європ. ун-т». — Умань : Сочінський, 2010. — 180 с.
8. Бондарчук В. Д. Функціонування механізмів державного управління

інвестуванням інноваційної діяльності регіону / В. Д. Бондарчук // Інвестиції: практика та досвід. — 2010. — № 5. — С. 10-13.

9. Борошно соєве харчове. Технічні умови : ДСТУ 4543:2006. — [Чинний від 2008—01—01]. — К. :К. : Держспоживстандарт України, 2007. — Ш, 14 с.

10. Бушуев С. Д. Управление проектами: Основы профессиональных знаний и система оценки компетентности проектных менеджеров/ С. Д. Бушуев, Н. С. Бушуева (National Competence Baseline, NCB UA Version 3.0). — К.: ІРІДІУМ, 2006. — 208 с.

11. Бушуєва Н. С. Управління проектами та програмами організаційного розвитку: навч. посібн. / Н.С. Бушуєва, Ю.Ф. Ярошенко, Р.Ф. Ярошенко. — К.: Саммит-Книга, 2010. — 200 с.

12. Вініченко І.І. Інвестиційна діяльність аграрних підприємств: монографія / І.І. Вініченко. — Донецьк: Юго-Восток, 2010. — 444 с.

13. Вовчак О.Д. Інвестування: Навч. посібник. — Львів: «Новий Світ-2000», 2010. — 544 с.

14. В Україні висока рентабельність виробництва сої — експерт. Джерело: Agravery.com. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://agravery.com/uk/posts/show/v-ukraini-visoka-rentabelnist-virobnictva-soi-ekspert>.

15. Гриньова В.М., Коюда В.О., Лепейко М.І., Коюда О.П. Проблеми розвитку інвестиційної діяльності Монографія / За заг. ред. проф. Гриньової В.М. Х.: Вид ХДЕУ, 2002. 464 с.

16. Державна служба статистики України. Економічна статистика / Економічна діяльність / Діяльність підприємств. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/size_20.htm.

17. Дробот В. І. Соеві продукти — вирішення проблеми білкового дефіциту харчування / В. І. Дробот, Л. Ю. Арсеньєва, В. М. Махинько // Хранение и переработка зерна. — 2001. — №6 (24) — С. 53-56.

18. Дюбо О.М. Ресурсне забезпечення системи управління

економічною безпекою підприємств АПК / О.М. Дюбо // Економічний вісник Донбасу. — 2011. — № 3. — С. 32—36.

19. Жарун О. В., Соколюк С. Ю., Ткачук С. П. Особливості інвестування аграрних підприємств. Молодий вчений. 2016. № 11(38). С. 594-597.

20. Жила І. В. Організація обліку інвестиційної діяльності інститутів спільного інвестування / І. В. Жила // Інвестиції: практика та досвід. — 2012. — № 11 (черв.). — С. 71-73.

21. Жмуденко В.О. Державне регулювання економічної безпеки АПК України // Менеджмент ХХІ ст.: проблеми і перспективи: кол. моногр. / В.О. Жмуденко. — Умань: Редакційно-видавничий відділ УНУС, 2011. — С. 348—351.

22. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С, Фінансовий словник. — 2-ге вид., випр. та доп. — Львів: Центр Європи, 1997. — 576 с.

23. Занько Т. Ринок олійних: виробництво зростає, ціна падає / Т. Занько // Агробізнес сьогодні. — 2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua>.

24. Захарін С. В. Перспективи фінансування інвестиційної інноваційної діяльності у галузях промисловості споживчого сектору економіки / С. В. Захарін // Проблеми науки. — 2012. — № 2. — С. 14-19.

25. Кісіль М.І. Ефективність інвестицій сільськогосподарських виробничих кооперативів / М.І. Кісіль, О.В. Ролінський. — К. : ННЦ ІАЕ, 2006. — 228 с.

26. Концевич О. К. Застосування проектного підходу в управлінні підприємством, як важлива складова його успішного функціонування [Електронний ресурс]. — О. К. Концевич, А. Ю. Дернова. — 2015. — Режим доступу: <http://наука.kushnir.mk.ua/?p=76279>.

27. Крупка М. І. Аналіз формування й використання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в Україні / М. І. Крупка, Н. Б. Демчишак // Фінанси України. — 2012. — № 2. — С. 26-37.

28. Лайко Г.П. Інвестиційна діяльність в аграрному секторі АПК // Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК / За ред. П. Т. Саблука. — К.: ІАЕ УААН. — 2001. — Ч. 3. — С. 198-202.

29. Липсиц И. В. Инвестиционный проект: методы подготовки и анализа / И. В. Липсиц, В. В. Косов — М.: БЕК. 1996. — 304 с.

30. Литовченко М. В. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання з урахуванням активізації процесів злиття і поглинання підприємств в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 24 (груд.). С. 24-27.

31. Ломоносов А.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник. — Миколаїв: НУК, 2004. — 328 с.

32. Лопатюк Р. І. Прогнозування рівня інвестиційної діяльності підприємств аграрної сфери [Електронний ресурс] / Р. І. Лопатюк // Ефективна економіка. — 2013. — № 4. — Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1967>.

33. Макаров М. О. Особливості реалізації інноваційної політики на регіональному рівні / М. О. Макаров // Інвестиції: практика та досвід. — 2009. — № 8 (квіт.). — С. 27-29.

34. Маслак О. Привабливість олійних культур / О. Маслак // Агробізнес сьогодні. — 2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua>.

35. Мельниченко О. А. Інвестиційний клімат: сутність та напрямки його покращення в Україні. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2012. 14(185). Ч. 1. С. 292-295.

36. Мірзоева Т.В. Інноваційні напрями розвитку виробництва сої / Т.В. Мірзоева, І.М. Логвин // Науковий вісник Національного університету біоресурсів та природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес». — 2013. — Вип. 181(2). — С. 242–247.

37. Музика П. М. Суть та особливості форм господарювання у сільському господарстві в ринкових умовах / П. М. Музика, О. Р. Жидяк //

Наук. вісн. НЛТУ України. — 2010. — Вип. 20.1. — С. 120-124.

38. Нападовська Л. В. Управлінський облік: Підручник. — К.: Книга, 2004. — 544 с.

39. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>.

40. Петриченко В.Ф. Наукові основи виробництва та використання сої у тваринництві / В.Ф. Петриченко // Корми і кормовиробництво. Виробництво та використання сої у тваринництві і птахівництві. Міжвідомчий тематичний наук. зб. Вінниця. — 2012. — № 71. — С. 3–11.

41. Присяжнюк О. Удосконалення моделі управління аграрними проектами [Електронний ресурс] / О. Присяжнюк, М. Плотнікова // *Agricultural and Resource Economics : International Scientific E-Journal*. — 2017. — Vol. 3. — No. 1. — pp. 164–172. — Mode of access : www.are-journal.com.

42. Резнік Н. П. Особливості лізингового інвестування сільського господарства // Вісник аграрної науки. — 2011. — № 11. — С. 72-73.

43. Сервіс для визначення кодів видів економічної діяльності за КВЕД-2005 та КВЕД-2010. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/01/KVED10_01_11.html.

44. Смолій Л. В. Порівняльна оцінка ефективності державної підтримки аграрного сектору економіки України та ЄС / Л. В. Смолій // Інноваційна економіка — 2016. — № 1–2 [61]. — С. 26–34.

45. Статут ПрАТ «Фрідом Фарм Інтернешнл». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ffi.prat.ua/documents/ustanovchi-dokumenti?doc=60741>.

46. Сучасні підходи до переробки сої або технології переробки сої / *Agricultural Consulting Service*. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://farming.org.ua>.

47. Тимченко В.Н. Розвиток виробництва сої в Україні і ефективне свинарство. [Електронний ресурс]: Аграрний сектор України. — Режим доступу: <http://agroua.net/animals/catalog/ag-4/a-0/info/aig-71>.

48. Тян Р. Б., Холод Б. І., Ткаченко В. А. Управління проектами: Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2003. — 224 с.
49. Фаріон В.Я. Аналітична оцінка ділової активності та рентабельності підприємств / Фаріон В.Я. // Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал — 2013. — № 10. — С. 27-33.
50. Фесенко Т. Г. Управління проектами: теорія та практика виконання проектних дій: навч. посібник / Т. Г. Фесенко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. — Х. : ХНАМГ, 2012. — 181 с.
51. Череп А. В. Управління собівартістю. — Х.: ВД «ІНЖЕК», 2005. — 375 с.
52. Шморгун Л. Г. Менеджмент організацій : навч. посіб. / Шморгун Л. Г. — К. : Знання, 2010. — 452 с.
53. Янченко З.Б. Особливості розробки регіональних інноваційних програм аграрної сфери / З.Б. Янченко // Економіка АПК. — 2013. — № 6. — С. 63–68.